

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนวัดบางนาออก เขตบางนา กรุงเทพมหานคร และผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนวิชาพระพุทธศาสนา

๒.๓.๑ ด้านการศึกษาหลักสูตร

๒.๓.๒ ด้านการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

๒.๓.๓ ด้านการจัดทำแผนการสอน

๒.๓.๔ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

๒.๓.๕ ด้านการวัดผลและประเมินผล

๒.๔ แนวทางการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

๒.๕ ประวัติโรงเรียนวัดบางนาออก

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม

๒.๑.๑ ความสำคัญของการจัดกิจกรรม

สถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญมากในเบื้องต้น ของกระบวนการให้คำปรึกษา แนะนำ ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมดั้งเดิมที่สะสมมานานเป็นพฤติกรรมที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้าสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ จึงทำให้เกิดปัญหาขึ้นและไม่มีความมั่นคงเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไป พฤติกรรมเหล่านี้ ก่อให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งในเรื่องต่างๆต่อการทำงานภายในองค์กรเมื่อถูกสะสมเก็บไว้เป็นเวลานานๆก็จะเกิดความรู้สึกเก็บกดไว้ภายใน เมื่อมีการแสดงออกมาภายนอกจึงเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ ไม่เป็นที่ยอมรับและก่อให้เกิดปัญหาต่อองค์กร ในขั้นตอนนี้ที่ปรึกษาจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเหล่านี้เสียใหม่และกำหนดขั้นตอนในการให้คำปรึกษาเพื่อ ละลายพฤติกรรม การจัดกิจกรรมนันทนาการ ละลายพฤติกรรมขึ้นในหน่วยงานหรือ องค์กรต่าง ๆ ย่อมส่งผลดีต่อบุคลากรในหน่วยงานนั้นๆเพื่อสร้างความสัมพันธ์ ที่ดีใน

กลุ่มผู้ร่วมกิจกรรม โดยอาศัยเกมนันทนาการที่จะสร้างบรรยากาศแห่งความสนุกสนาน ร่วมกันการเปิดตัวเองออกสู่ผู้อื่น การละลายพฤติกรรม การรู้จักกัน และสามารถทำงาน หรือทำกิจกรรมร่วมกันได้ เพื่อเป็นบทสอน เป็นข้อคิด และเป็นเนื้อหาสาระที่จะทำให้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองให้ดียิ่งขึ้น

๒.๑.๒ ความหมายของการจัดกิจกรรม

คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ ได้กล่าวถึงลักษณะการจัดกิจกรรมไว้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การจัดกิจกรรมโดยวิธีต่าง ๆ อย่างหลากหลายที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้อย่างแท้จริงเกิดการพัฒนาตนและสังคมคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมของประเทศชาติต่อไป การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาผู้เรียน จึงต้องใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้รูปแบบการสอนหรือกระบวนการเรียนการสอนใน หลากหลายวิธีซึ่งจำแนกได้ ดังนี้^๑

๑. การจัดการเรียนการสอนทางอ้อม ได้แก่ การเรียนรู้แบบสืบค้น แบบค้นพบแบบแก้ปัญหา แบบสร้างแผนผังความคิดแบบใช้กรณีศึกษาแบบตั้งคำถามแบบใช้การตัดสินใจ

๒. เทคนิคการศึกษาเป็นรายบุคคล ได้แก่ วิธีการเรียนแบบศูนย์การเรียน แบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง แบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

๓. เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ประกอบการเรียน เช่น การใช้สิ่งพิมพ์ ตำราเรียน และแบบฝึกหัดการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชน ศูนย์การเรียน ชุดการสอน คอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนสำเร็จรูป

๔. เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นปฏิสัมพันธ์ ประกอบด้วย การโต้วาทีกกลุ่ม Buzz การอภิปราย การระดมพลังสมอง กลุ่มแก้ปัญหา กลุ่มติวการประชุม การแสดงบทบาทสมมติ กลุ่มสืบค้นคู่คิดการฝึกปฏิบัติ เป็นต้น

๕. เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เกม กรณีตัวอย่างสถานการณ์จำลองละคร เกม กรณีตัวอย่างสถานการณ์จำลอง ละคร บทบาท สมมติ

^๑ คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้.การปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด,(เอกสารอัดสำเนา, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓-๒๕.

๖. เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ ได้แก่ ปริศนาความคิดร่วมมือแข่งขันหรือกลุ่มสืบค้น กลุ่มเรียนรู้ ร่วมกัน ร่วมกันคิด กลุ่มร่วมมือ

๗. เทคนิคการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ได้แก่ การเรียนการสอนแบบใช้เส้นเล่าเรื่อง (Story line) และการเรียนการสอนแบบ แก้ปัญหา (Problem-Solving)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายคำว่า “กิจกรรม” คือ การที่ผู้เรียนปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อการเรียนรู้ Good (1973) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมนิสิตนักศึกษา ไว้ว่า “เป็นกิจกรรมนอกชั้นเรียนที่นิสิตนักศึกษาจัดขึ้น เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์เพื่อให้มีความเข้าใจตนเองและสังคมดีขึ้น” กิจกรรมนิสิตนักศึกษาในความหมายโดยทั่วไปจึงหมายถึงกิจกรรมที่นิสิตนักศึกษาจัดขึ้นทั้งภายในภายนอกสถาบันเพื่อสนองความต้องการและความสนใจของตนเอง โดยไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตร จึงเรียกว่า “กิจกรรมนอกหลักสูตร” หรือเนื่องจากกิจกรรมนิสิตนักศึกษาเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการพัฒนานิสิตนักศึกษาให้เป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ ทั้งทางด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์ ร่างกาย และจิตใจ เป็นการเสริมให้นิสิตนักศึกษามีความรู้ และประสบการณ์จากที่ได้รับในหลักสูตร จึงมีผู้เรียกกิจกรรมนิสิตนักศึกษาว่า “กิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือ กิจกรรมร่วมหลักสูตร” ด้วย^๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้นำเสนอถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ไว้เป็นแนวทาง ๔ ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตรกิจกรรมประจำวัน/ ประจำสัปดาห์ กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ^๓

๑) กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตรได้แก่พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ประกวดมารยาทชาวพุทธกิจกรรมค่ายพุทธบุตร (ตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา) กิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา เรียนธรรมศึกษา / สอบธรรมศึกษา บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

๒) กิจกรรมประจำวัน/ ประจำสัปดาห์เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมที่กระทำเพื่อรำลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ก่อนเคารพธงชาติ) กิจกรรมไหว้พระ

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นามมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕๓.

^๓ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถิพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๖-๒๗.

สวดมนต์ แผ่เมตตา และสงบนิ่ง (สมาธิ) กิจกรรมพุทธศาสนสุภาสิตวันละบท กิจกรรมน้องไหว่พี่ (ในแถวหน้าเสาธง) กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ เช่น เดินพร้อมท่องคติธรรมขณะเข้าห้องเรียน

๓) กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาโรงเรียนวิถีพุทธควรจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันอัฐมีบูชา

๔) กิจกรรมพิเศษอื่นๆ เช่น กิจกรรมไขปัญหาธรรม กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี กิจกรรมอาสาตาวีเศษ (มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม) กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (เน้นคติธรรม) กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมการกำหนดทักษะและความรู้ทางพระพุทธ ศาสนา กิจกรรมสมทานศีลในวันพระกิจกรรม สร้างสรรค์สังคม เช่น ทำความสะอาดห้องน้ำ กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ เช่น ครูต้อนรับทักทายนักเรียนด้วยกิริยาอาการอ่อนหวาน และสัมผัสที่ประกอบด้วยเมตตา กิจกรรมต้นไม้อธิษฐาน กิจกรรมอบรมธรรมะ ๕ นาที เป็นต้น

สำนักงานพัฒนาคุณภาพ ให้ความหมายกิจกรรม ๕ ส ไว้ดังนี้^๔

๑. สะสาง คือ แยกสิ่งที่ไม่จำเป็นกับสิ่งที่จำเป็น
๒. สะดวก คือ การจัดวางสิ่งที่จำเป็นให้ง่ายต่อการหยิบใช้ รู้ได้ทันทีว่าอยู่ที่ใด
๓. สะอาด คือ การรักษาความสะอาดสถานที่ เครื่องใช้ อุปกรณ์ บริเวณทางเดินให้ปราศจากขยะ ผุ่นผงและเศษวัสดุ
๔. สุขลักษณะ คือ รักษาสถานที่ทำงานให้สะอาดโดยรักษา ๓ ส.แรกให้ดียิ่งอยู่เสมอ

๕. สร้างนิสัย คือ การปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างต่อเนื่องจนเป็นนิสัย

^๔ สำนักงานพัฒนาคุณภาพคณะวิศวกรรมศาสตร์, กิจกรรม ๕ ส, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, (๒๓ ต.ค.๕๕),

สำนักส่งเสริมและพัฒนานันทนาการ ให้ความหมาย ของกิจกรรมไว้พอสรุปเป็นประเด็นได้หลายประเด็น ดังนี้^๕

๑. ความหมาย ทางกิจกรรมนันทนาการ คือ การที่เราจะสามารถจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น เราควรจะต้องเรียนรู้ถึงกระบวนการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของคนเราก่อนว่ามีรูปแบบและลักษณะใดเพื่อเป็นพื้นฐานของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ของคนเราก่อนว่ามีรูปแบบและลักษณะใดเพื่อเป็นพื้นฐานของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อันเป็นผลต่อการพัฒนาบุคลากรองค์กรหรือการอบรมสัมมนา

๒. ความหมายทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ คือการติดต่อเกี่ยวข้องกับระหว่างบุคคลในสังคมทั้งที่เป็นส่วนตัวและที่เกี่ยวข้องกับงาน ทั้งที่เป็นส่วนตัวและที่เกี่ยวข้องกับงานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยมีเป้าหมายสุดท้ายเพื่อให้ตนเองเป็นสุขผู้อื่นเป็นสุขและสังคมมีประสิทธิภาพ

๓. ความหมายทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ทำได้โดยการ คือ

๓.๑ ศึกษาตนเองและผู้อื่น ต้องใจกว้างสำรวจตนเองพบข้อบกพร่องแล้วต้องยอมรับตนเอง และ ตั้งใจที่จะปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่สมควรของตนเองศึกษาผู้อื่นว่านิสัยใจคออย่างไรชอบอย่างไร

๓.๒ แก้ไขปรับปรุงตนเอง เมื่อพบข้อบกพร่องแล้ว ต้องตั้งใจแก้ไขอาจจะศึกษาจากตำราต่างๆ เพื่อปรับปรุงตนเอง

๓.๓ ศึกษาวัฒนธรรม ประเพณีและสังคม ค่านิยมในสังคม

๓.๔ ศึกษาหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์

๓.๕ นำหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์ไปใช้จริง

๔. ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์

๔.๑ เป็นกิจกรรมที่ให้กลุ่มเรียนรู้ถึงพฤติกรรมทัศนคติและการเข้าใจคน

๔.๒ เป็นกิจกรรมที่กลุ่มรู้จักแก้ไขปัญหาอุปสรรคและพัฒนาตนและรับรู้ตนเอง

๔.๓ เป็นการเรียนรู้ปฏิกริยาภายในกลุ่ม กระตุ้นในบุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อการอยู่ในสังคม

๔.๔ เป็นการใช้กระบวนการกลุ่ม เป็นแนวทางให้เกิดความร่วมมือที่ดีต่อการพัฒนาองค์กร

^๕ สำนักส่งเสริมและพัฒนานันทนาการ,(Bureau of Recreation Development and Promotion). กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สานามกีฬาแห่งชาติ, (ข้อมูลเมื่อ 25 ต.ค.๕๕),

๒.๑.๓ สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

การเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic learning) ได้ถูกนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ให้มีความเข้าใจผู้อื่นและรู้สึกถึงความเป็นจริงในสังคม จากแต่เดิมที่มีการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนมีกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางที่ผู้สอนได้วางแผนไว้ มีการใช้ทฤษฎีเป็นตัวอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ของสังคม ใช้ทฤษฎีเป็นตัวตั้งในการอธิบายพฤติกรรมของคน วิเคราะห์ปัญหาโดยเปรียบเทียบกับเนื้อหาของทฤษฎี และมีทฤษฎีเป็นตัวตั้งเพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา สิ่งเหล่านี้กลับส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ไม่ใช่บริบทชีวิตจริงของคนตามสภาพจริงที่เป็นอยู่ สิ่งที่คุณเรียนได้เรียนรู้และสัมผัสเป็นข้อมูลที่เกิดจากการปรุงแต่ง การแปลความด้วยมุมมองและคำอธิบายตามหลักแนวคิดทฤษฎีที่ได้วางแผนไว้เพื่อการเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ผู้เรียนมีมุมมองที่จำกัดไม่สามารถเข้าใจและเชื่อมโยงถึงสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับคนในสังคมได้ เมื่อจบการศึกษาและต้องไปให้บริการแก่ผู้รับบริการ ก็ไม่สามารถให้บริการที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่แท้จริงกับผู้รับบริการได้เพราะผู้ให้บริการไม่มีความเข้าใจในพฤติกรรมและเหตุผลอันเป็นที่มาของปัญหาที่แท้จริงของชาวบ้าน ไม่สามารถเชื่อมโยงวิถีชีวิตของคนในชุมชนกับปัญหาสาธารณสุขที่เกิดขึ้น ว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันอย่างไร เพราะการอธิบายสิ่งที่เรียนรู้ และสัมผัสได้จากการเรียนรู้เป็นการอธิบายตาม ^๖

กิจกรรมการเรียนรู้จากสภาพจริงที่อาศัยตัวผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อการเรียนรู้พฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในสังคม การรู้จักธรรมชาติของมนุษย์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้จากสภาพจริงนั้นประกอบด้วยกิจกรรมหลัก ดังนี้

๑. การลงศึกษาชุมชน

การเรียนรู้พฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของผู้คน หรือการเรียนรู้พฤติกรรมของบุคคล องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องในการลงศึกษาชุมชนของผู้เรียนประกอบด้วย

๑.๑ การเตรียมผู้เรียนก่อนเรียน การปรับทัศนคติของนักศึกษาที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเรียนการสอนตามสภาพจริงทั้งนี้เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักและมองเห็นเหตุที่จะทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนของข้อมูลที่เก็บได้ในกระบวนการเก็บ

^๖ เกาวิณี เสาะสืบ, เคล็ด(ไม่)ลับการเรียนรู้ตามสภาพจริง, จัดการเรียนการสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต, ในสถาบันการศึกษาสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก, (๒๒ ต.ค.๕๕),

ข้อมูล การปรับความคิดหรือฐานการมองของผู้เรียนให้ยอมรับและมองความจริงอย่างเป็นโดยไม่เอาตนเองไปตัดสิน หรือเอาตัวเอง (ความคิด ความรู้ หรือประสบการณ์ของตนเอง) เป็นเกณฑ์เป็นบรรทัดฐานในการมอง นอกจากนี้ยังกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเรียนด้วยตนเอง สามารถเรียนรู้จากข้อมูลที่เป็นวัตถุดิบได้ โดยไม่กังวลกับโจทย์ วัตถุประสงค์ ความต้องการของผู้สอน หรือเป้าหมายความสำเร็จของกิจกรรมหรืองานมากกว่าความอยากรู้อยากเรียนของตนเอง

๑.๒ โจทย์ โจทย์ที่ใช้มอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาในหัวเรื่องที่ต้องการเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะเชื่อมโยงให้นักศึกษาเข้าใจในเนื้อหาของการเรียนการสอนตามสภาพจริงเนื่องจากโจทย์จะเป็นเค้าโครงหรือประเด็นที่จะทำให้ผู้เรียนมีแนวทางในการเข้าไปพูดคุยหรือศึกษาข้อมูลเพื่อนามาทำการเรียนรู้ ก่อให้เกิดความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน การมอบหมายโจทย์แก่ผู้เรียนในกิจกรรมการเรียนรู้จากสภาพจริงอาจแบ่งได้เป็นสองระยะ ได้แก่ ระยะแรกในขั้นของการเตรียมความพร้อมผู้เรียน และระยะที่สองได้แก่ระยะของการศึกษาจากสภาพจริง โดยผู้เรียนจะใช้ทักษะการสังเกตและการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการดำเนินชีวิตตามประเด็นโจทย์ที่ผู้สอนมอบหมาย

๑.๓ พื้นที่ศึกษา การเรียนตามสภาพจริงสามารถศึกษาได้ทุก สภาพพื้นที่ทุกเวลาซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวของผู้เรียน ดังนั้นจึงนับว่าเป็นจุดแข็งในการเรียนการสอนแบบนี้ สิ่งสำคัญจึงอยู่ที่พื้นที่ศึกษาเหมาะสมกับการใช้เป็นแหล่งทางการศึกษาของผู้เรียนตามสภาพจริงหรือไม่ กล่าวคือ มีการเตรียมพื้นที่ศึกษาจากผู้สอนหรือผู้เกี่ยวข้องหรือไม่ เพราะหากมีการเตรียมพื้นที่ศึกษาไว้ล่วงหน้าโดยจัดเตรียมหรือชี้แจงพื้นที่ก่อนผู้เรียนเข้าทำการศึกษา จะส่งผลทำให้เมื่อผู้เรียนเข้าไปทำการศึกษา สภาพจริงที่ผู้เรียนได้พบจึงไม่ใช่สภาพจริงที่เป็นอยู่ตามวิถีชีวิตของชุมชนนั้นๆ ทำให้ข้อมูลหรือสิ่งที่ผู้เรียนได้พบเห็นและเก็บรวบรวมข้อมูลมาเพื่อทำการศึกษามีความคลาดเคลื่อนไปจากวิถีชีวิตปกติของชุมชน ข้อมูลที่ผู้เรียนนำมาศึกษาจึงเป็นข้อมูลที่ไม่ใช่สภาพจริงที่เป็นอยู่

๒. การบันทึกข้อมูล

เมื่อนักศึกษาผ่านการฝึกทักษะที่จำเป็นแล้วการลงศึกษาในพื้นที่ศึกษาผู้เรียนจำเป็นต้องทำการจดบันทึกข้อมูลและของกรณีศึกษาอย่างละเอียด เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ การบันทึกข้อมูลกรณีศึกษาของผู้เรียนนับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะผู้สอนจะสามารถทราบอดีตของผู้เรียนจากรายงานที่เขียนรวมทั้งนำข้อมูลจากกรณีศึกษามาชี้ประเด็นเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้เรียนได้

นอกจากนี้บันทึกข้อมูลกรณีศึกษาของผู้เรียนจะเป็นข้อมูลที่ผู้สอนนำมาใช้ในการชี้ประเด็น และการสอนสาระการเรียนรู้ที่มีตามสภาพจริงที่ผู้เรียนเก็บรวบรวมข้อมูลมาได้^๗

๓. การปรับทัศนคติ

การปรับทัศนคติในที่นี้หมายถึงการปรับทัศนคติที่ต้องกระทำตลอดเวลาของการเรียนรู้ตามสภาพจริงของผู้เรียนซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนของผู้เรียนเพราะจะส่งผลโดยตรงต่อการเก็บข้อมูลของผู้เรียน นั่นคือ หากผู้เรียนไม่ได้มีการปรับทัศนคติก่อนการเรียนรู้หรือในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนการสอน จะทำให้ข้อมูลที่ได้มา มีความคิดของผู้เรียนปนอยู่มากทำให้ไม่ได้ข้อมูลความจริงมาเรียนรู้ ส่งผลโดยตรงต่อความเข้าใจเนื้อหาสาระและชีวิตคน ฉะนั้นการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ในการมองความจริง ผู้เรียนเองก็ต้องมีการพัฒนาทัศนคติของผู้เรียนอยู่ตลอดเวลาเช่นกัน

๔. บทบาทของอาจารย์ในการชี้ประเด็น เพื่อปรับความคิด กรอบความคิดของนักศึกษา

การชี้ประเด็นของผู้สอน บทบาทของผู้สอนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยให้นักศึกษาพัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง สร้างทักษะทางปัญญา และเข้าใจความเป็นจริงที่ศึกษา เงื่อนไขของผู้สอนจึงต้องพัฒนาทักษะของตนในหลายเรื่อง เช่น การอ่านความคิดของผู้เรียน ความสามารถในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและการแปรผล มีฐานความรู้ในสภาพจริงของพฤติกรรมบุคคล และความสามารถในการชี้ประเด็นเพื่อสะท้อนคิด ปรับทัศนคติ หรือถ่ายทอดมุมมองของกรณีศึกษา และสรุปความคิดรวบยอด เป็นต้น

๕. การเรียนรู้ตามสภาพจริง

การเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic learning) คือ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการกระตุ้นการเรียนรู้จากภายในตัวของผู้เรียนให้ผ่านประสบการณ์ การเรียนรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง เพื่อให้เกิดความประจักษ์ชัดถึงความจริงที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้เรียนมีการคิด วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดของตนเองที่มีอยู่เดิม เป็นการพัฒนาการเรียนรู้ที่ค่อยๆ เกิดขึ้นตามลำดับ วิธีการเรียนรู้ตามสภาพจริงจะเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน ที่เชื่อว่าทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจชีวิตคน และเข้าใจตนเอง เป็นการเรียนรู้เชิงประจักษ์ในสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ เช่น พฤติกรรมการดื่มสุราของชาวบ้าน เมื่อให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาชุมชนจะพบว่าของผู้เรียนส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่ “สุรา” เพราะ

^๗ เกาวิณี เสาะสืบ, เคล็ด(ไม่)ลับการเรียนรู้ตามสภาพจริง, เรื่องเดียวกัน.

มีผลต่อสุขภาพในเชิงลบ บทบาทของบุคลากรสาธารณสุขตามกรอบแนวคิดทฤษฎีของผู้เรียน คือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ประชาชนงดดื่มสุรา แต่ในขณะที่ความเป็นจริงในมุมมองของชาวบ้าน สุรา คือ สิ่งที่มีเรี่ยวแรงในการไปทามาหากิน คือเพื่อน คือสังคม ทำให้มีความสุขหรือในบางกลุ่มบุคคลสุราเป็นกระษัยยา ทำให้สุขภาพแข็งแรง

วิธีการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงจะช่วยทำให้ผู้เรียนแยกแยะและเข้าใจถึงความคิด ความรู้สึก มุมมองของชาวบ้าน ที่เป็นที่มาของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ มองเห็นแก่นแท้และวิเคราะห์ถึงสิ่งที่ปรากฏแห่งของปัญหาครอบคลุมในทุกมิติที่ชาวบ้านเป็น ยอมรับชาวบ้านและความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ทำให้มองเห็นวิธีการให้บริการหรือแสวงหาทางเลือกในการแก้ไขปัญหา และให้ข้อเสนอแนะแก่ชาวบ้านในการดูแลตนเองได้อย่างสอดคล้องกับข้อจำกัดและบริบทที่เขาเป็นอยู่^๔

๖. องค์ประกอบของการเรียนรู้ตามสภาพจริง

องค์ประกอบของการเรียนรู้ตามสภาพจริง เป็นองค์ประกอบที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในแต่ละองค์ประกอบ การขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งจะส่งผลต่อผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงได้ องค์ประกอบของการเรียนรู้ตามสภาพจริงประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ องค์ประกอบ กล่าวคือ

๖.๑ การเสริมสร้างทัศนคติและการพัฒนาความคิดของผู้เรียน ทัศนคติเป็นลักษณะการมอง การพิจารณาเรื่องราว ตลอดจนปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ด้วยสภาวะของจิตหรือสำนึกในจิต ที่แสดงออกมาในรูปของ ความรู้สึก อารมณ์ ความเชื่อ อิทธิพลของสภาวะจิตของบุคคล ส่งผลทำให้การมองโลกทัศน์ของแต่ละบุคคลมีความเบี่ยงเบนไปตามทิศทางที่จิตนั้นโน้มเอียงไปหรือเรียกกันว่า “อคติ” การแสดงออกจึงไม่เป็นกลาง ไม่นิ่งเกิดความคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงได้ง่าย ดังนั้นสำนึกในจิตจึงเป็นตัวการสำคัญที่จะพัฒนาขัดเกลาก่อนทัศนคติ เป็นฐานให้ความคิดหรือปัญญาเจริญเติบโตบนความเป็นจริง รับรู้อคติ (ทัศนคติ) ของตนได้ทันทั่วทั้งที่ ช่วยเตือนสติบุคคลที่มักใช้ความคิดของตนเองไปตัดสินผู้อื่น

การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีทัศนคติการมองสภาวะตามความเป็นจริง และเข้าใจผู้อื่น โดยการลดอคติจะเป็นฐานพัฒนาความคิดหรือปัญญาของผู้เรียน สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้ตลอดเวลา ดังนั้นการปรับทัศนคติในการมองเห็นความเป็นจริง จึงเท่ากับเปิดโลกทัศน์ของผู้เรียน สามารถเรียนรู้สาระใหม่ๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

^๔ เกาวิณี เสาะสืบ, เคล็ด(ไม่)ลับการเรียนรู้ตามสภาพจริง, เรื่องเดียวกัน.

๖.๒ การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการปฏิบัติกิจกรรมในการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสภาพจริง จาเป็นที่ผู้เรียนต้องเรียนจากสภาพจริงที่เป็นอยู่ กิจกรรมการเรียนรู้จึงต้องมีการสร้างเงื่อนไข เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสัมผัส เก็บข้อมูลเพื่อนามาเรียนรู้ เป็นกระบวนการศึกษาข้อมูลจากสภาพจริง หรืออาจเรียกว่า “การศึกษาสภาพ (Assessment)” อาจเป็นการศึกษาสภาพจริงของพฤติกรรมการดำรงชีวิตของบุคคล หรือพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของบุคคล หรือการศึกษาสภาพจริงของชุมชนในภาพรวมก็ได้

๖.๓ การเข้าใจสาระการเรียนรู้การเรียนรู้สาระ(Content) ถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการเรียนการสอนของหลักสูตร และมักเป็นความกังวลของผู้สอนในเรื่องความครอบคลุมเนื้อหาสาระที่ผู้เรียนจะได้รับ แต่การเรียนรู้ตามสภาพจริง กระบวนการเรียนการสอนจะมีความเชื่อมโยงกันในองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน กล่าวคือ การพัฒนาในเรื่องทัศนคติของผู้เรียน การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการปฏิบัติ รวมทั้งการเรียนรู้สาระที่ได้สาระความรู้ที่เป็นความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาสภาพจริงมักเป็นความรู้ที่ละเอียดเชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้ง ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และเข้าใจได้จากการชี้ประเด็นของผู้สอน โดยการวิเคราะห์จากข้อมูลจากการศึกษาสภาพจริงของผู้เรียน

๗. กระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริง

กระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจชีวิตของผู้เรียน หรือเรียกว่ากระบวนการศึกษาข้อมูลจากสภาพจริง หัวใจสำคัญของการเรียนรู้ตามสภาพจริงคือความเข้าใจวิถีชีวิต เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจชีวิตคนอื่นซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้สุขภาพ พฤติกรรมของคนเพื่อการแก้ปัญหา กิจกรรมการเรียนรู้จึงต้องสร้างเงื่อนไขให้ผู้เรียนมีโอกาสสัมผัส เก็บข้อมูล คิดทบทวน เป็นการศึกษาสภาพ (Assessment) มีพื้นฐานที่สำคัญ ๓ ประการ คือ^๕

๗.๑ กระบวนการปรับทัศนคติในการเรียนรู้ความจริงเป็นกระบวนการสะท้อนความคิดเดิมของผู้เรียนออกมาโดยการกระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจความคิดของตนเอง และสะท้อนให้เห็นถึงความคิดเดิมที่ส่งผลทำให้เกิด “ความคลาดเคลื่อน” ที่เกิดขึ้น ซึ่งกระบวนการปรับทัศนคติของผู้เรียนต้องมีการกระทาลอดเวลาในการเรียนรู้ การที่ผู้เรียนรับรู้สภาพจริงได้มากขึ้น จะช่วยกระตุ้นความตื่นตัวอยากรู้ เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ด้วยตนเอง นำไปสู่การเรียนรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเองในระยะยาวต่อไป

^๕ เภาวีนี เสาะสืบ, เคล็ด(ไม่)ลับการเรียนรู้ตามสภาพจริง, เรื่องเดียวกัน.

๗.๒ กระบวนการศึกษาความจริงด้วยการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย การปฏิบัติการศึกษาความจริงด้วยตนเอง การเรียนในสภาพจริงต้องเรียนรู้ และพัฒนาความคิดด้วยตนเอง (ทาดด้วยตนเอง) ดังนั้นหากต้องการให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจกับความคิด ชีวิตของชาวบ้าน เพื่อทำความเข้าใจตามสภาพจริงของชาวบ้านที่เป็นอยู่ การเรียนการสอนจึงต้องสร้างเงื่อนไขให้ผู้เรียนได้ลงไปศึกษาข้อมูลและเผชิญกับสถานการณ์จริง เพื่อให้ได้คำตอบที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดและความรู้สึกที่อยู่เบื้องหลัง พฤติกรรมการกระทำต่างๆของคน โดยเรียนรู้ผ่านการลองผิดลองถูก จนเกิดการประจักษ์แจ้งด้วยตนเอง

๗.๓ กระบวนการสรุปวิเคราะห์และชี้ประเด็นของครูบทบาทของครูมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง ทั้งในเรื่องการปรับทัศนคติ และความเข้าใจในสาระที่เรียนรู้ (สาระที่เป็นแก่น) ครูผู้สอนเองจึงต้องพัฒนาความสามารถหรือทักษะของตนเองในการสอนตามสภาพจริง

สรุปความได้ว่า การจัดกิจกรรมมีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนทุกระดับถือว่า เป็นนวัตกรรมการสอนที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและเป็นสื่อที่มีความเหมาะสมช่วยสร้างความสนใจรวมทั้งช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสามารถของแต่ละคนทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการแสวงหาความรู้ไม่เบื่อหน่ายในการเรียน มีส่วนร่วมในการเรียน และสร้างความมั่นใจให้แก่ครูเพราะชุดกิจกรรมมีการจัดระบบการใช้สื่อผลิตสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้รวมทั้งมีข้อเสนอแนะการใช้สำหรับครูทำให้ครูมีความพร้อมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอนอย่างแท้จริง

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้

ในกระบวนการเรียนรู้ ต้องใช้มาตรฐานและตัวบ่งชี้ความสำเร็จ หรือผลการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน^{๑๑} ผู้สอนจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจในเป้าหมายดังกล่าวให้ลึกซึ้งในขณะเดียวกันจะต้องมีเจตคติที่ดีต่อกระบวนการเรียนรู้และมีความเชื่อว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ความรู้และทักษะที่สำคัญๆได้ พร้อมทั้งจะต้องส่งเสริมบรรยากาศในสังคมเชิงบวก ปลอดภัย เปิดใจ ไม่ให้ตึงเครียดไม่ให้เกิดความอึดอัด ซึ่งจะทำให้เกิดความเคารพซึ่งกันและกัน ท่ามกลางเพื่อน ๆ ในชั้นเรียน ท่ามกลางเพื่อน ๆ ในชั้นเรียน ผู้เรียนซึ่งมีความเชี่ยวชาญน้อยจะได้รับการส่งเสริมให้แสดงออกถึงความพยายามและค่านิยม สังคมที่ริเริ่มเชิงบวกจะส่งเสริมการเรียนรู้ การคัดเลือกยุทธศาสตร์ที่จูงใจผู้เรียนให้เรียนรู้และเชื่อมโยงกับสื่อและอุปกรณ์ ผู้สอนต้องอธิบายให้ชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนจูงมือไปดู เห็นกับตา จูงใจให้เห็นของจริง ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับ และนำไปปฏิบัติเข้าใจให้ถ่องแท้ บังเกิดกำลังใจปลุกให้มีอุตสาหะ แข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ไม่หวั่นและย่อท้อต่อความเหนื่อยยาก ซื่อสัตย์ ให้เข้มแข็ง ราบรื่น เบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปี่ยมด้วยความหวังเพราะมองเห็นคุณค่าประโยชน์ที่ตนจะพึงได้รับการปฏิบัติทำความเข้าใจเป็นการส่งเสริมให้ขยายความคิดของผู้เรียน ได้สร้างความเชื่อมโยงสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ หรือจะเรียนต่อไป โดยให้ผู้เรียนได้เข้าใจโครงสร้างสิ่งที่เรียนรู้ของการเรียนรู้ที่มีประสบการณ์การเรียนรู้และเห็นคุณค่าของการเรียนรู้

๑. ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมการเรียนรู้มิได้เกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้นแต่การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาที่ประสาทการรับรู้ทำงานประสานกับจิตใจ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยครูเป็นผู้จัดการให้เกิดการเรียนรู้โดยศูนย์กลางของการเรียนรู้อยู่ที่ผู้เรียนไม่ใช่ผู้สอน การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมก็คือ การที่เด็กเอาจิตใจร่วมทำให้ตัวเองเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ควร อยากจะให้รู้โดยตรงหรือทางอ้อม การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้ผู้เรียนรู้ได้รับประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงได้รับการฝึกฝนทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการแสดงออกทักษะการสร้างความรู้ใหม่และทักษะการทำงานกลุ่ม สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาไปสู่การเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข ซึ่งเป็น

^{๑๑} ชนาธิป พรกุล, แดทส์รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๙.

สิ่งที่ครู ผู้ปกครอง และสังคมปรารถนา ครูจึงต้องแสวงหาแนวทางที่จะนำเทคนิควิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้^{๑๑}

๒. ทฤษฎีการเรียนรู้ ๘ ขั้น ของกาเย่ (Gagne)^{๑๒}

๑. การจูงใจ(Motivation Phase) การคาดหวังของผู้เรียนเป็นแรงจูงใจในการเรียนรู้

๒. การรับรู้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้(Apprehending Phase) ผู้เรียนจะรับรู้สิ่งที่สอดคล้องกับความตั้งใจ

๓. การปรุงแต่งสิ่งที่รับรู้ไว้เป็นความจำ (Acquisition Phase) เพื่อให้เกิดความจำระยะสั้นและระยะยาว

๔. ความสามารถในการจำ (Retention Phase)

๕. ความสามารถในการระลึกถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว (Recall Phase)

๖. การนำไปประยุกต์ใช้กับสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้ว(Generalization Phase)

๗. การแสดงออกพฤติกรรมที่เรียนรู้ (Performance Phase)

๘. การแสดงผลการเรียนรู้กลับไปยังผู้เรียน (Feedback Phase) ผู้เรียนได้รับทราบผลเร็วจะทำให้มีผลดีและประสิทธิภาพสูงสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้จากแนวคิดของกาเย่ (Gagne) คือ

(๑) ผู้เรียน (Learner) มีระบบสัมผัสและ ระบบประสาทในการรับรู้

(๒) สิ่งเร้า (Stimulus) คือ สถานการณ์ต่างๆที่เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

(๓) การตอบสนอง (Response) คือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้

^{๑๑} ชนาธิป พรกุล,รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง,หน้า ๓๐.

^{๑๒} ฝ่ายวิชาการ,ใบความรู้เรื่องทฤษฎีการเรียนรู้, โรงเรียนบ้านไทยสมบูรณ์ (กรป.กลาง อุทิศ) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓), หน้า ๑๑.

๓. การสอนด้วยสื่อตามแนวคิดของกาเย่ (Gagne)

๑. ได้รับความสนใจ มีโปรแกรมที่กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน เช่น ใช้ การ์ตูน หรือ กราฟิกที่ดึงดูดสายตา ความอยากรู้อยากเห็นจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนสนใจ ในบทเรียน การตั้งคำถามก็เป็นอีกสิ่ง หนึ่ง

๒. บอกวัตถุประสงค์ ผู้เรียนควรทราบถึงวัตถุประสงค์ ให้ผู้เรียนสนใจ ในบทเรียนเพื่อให้ทราบว่าบทเรียนเกี่ยวกับอะไร

๓. กระตุ้นความจำผู้เรียน สร้างความสัมพันธ์ในการโยงข้อมูลกับความรู้ ที่มีอยู่ก่อน เพราะสิ่งนี้สามารถทำให้เกิดความทรงจำในระยะยาวได้เมื่อได้โยงถึง ประสบการณ์ผู้เรียน โดยการตั้งคำถาม เกี่ยวกับแนวคิด หรือเนื้อหาอื่นๆ

๔. เสนอเนื้อหา ขั้นตอนนี้จะเป็นการอธิบายเนื้อหาให้กับผู้เรียน โดยใช้ สื่อชนิดต่างๆ ในรูปกราฟฟิกหรือ เสียง วิดีโอ

๕. การยกตัวอย่าง การยกตัวอย่างสามารถทำได้โดยยกกรณีศึกษา การ เปรียบเทียบ เพื่อให้เข้าใจได้

๔. ทฤษฎีแห่งการสร้างสรรคด้วยปัญญา (Constructionism)

ทฤษฎีแห่งการสร้างสรรคด้วยปัญญาของศาสตราจารย์ Seymour Papert แห่ง MediaLab, Massachusetts Institute of Technology, สหรัฐอเมริกาผู้เรียนสามารถ สร้างความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในสภาพแวดล้อมการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเอง ด้วยการนำเสนอเพื่อสร้างประสบการณ์ คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือ ที่สามารถนำมาใช้ ประกอบการเรียนการสอนได้ ทำให้ผู้เรียนเรียนได้เข้าใจมากยิ่งขึ้น และเปลี่ยนกรอบ ความคิดของครูจากเดิม ซึ่งเน้นการสอนไปเป็นการให้อิสระแก่ผู้เรียน ได้ร่วมเรียนรู้เป็น อิสระในการเรียนโดยพึ่งพาตนเอง

๕. สาระสำคัญของทฤษฎีแห่งการสร้างสรรคด้วยปัญญา

ผู้เรียนเป็นฝ่ายสร้างความรู้ขึ้นด้วยตนเอง มิใช่ได้มาจากครูและในการสร้าง ความรู้ นั้น ผู้เรียนจะต้องลงมือสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมา เช่น การสร้างสิ่งจำลอง การสร้าง สิ่งที่จับต้องสัมผัสได้ ทำให้ผู้เรียนมองเห็นได้ จะมีผลทำให้ผู้เรียนต้องใช้ความคิด มีความ

กระตือรือร้น มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง อย่างเพื่อเกิดการสร้างสรรค์ความคิด^{๑๓}

หลักการสำคัญ

๑. การเชื่อมโยงสิ่งที่รู้แล้วกับสิ่งที่กำลังเรียน

๒. การให้โอกาสผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มทำโครงการที่ตนเองสนใจ การสนับสนุนอย่างพอเพียงและเหมาะสมจากครูซึ่งได้รับการฝึกฝนให้มีความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง

๓. เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นนำเสนอผลการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

๖. กระบวนการสร้างปัญญาตามแนวพระพุทธศาสนา

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่มีปัญญาเป็นใหญ่ ศาสนาที่เอามนุษย์เป็นศูนย์กลาง ถือว่ามนุษย์เราจะดีจะชั่วจะเจริญจะเสื่อมอยู่ที่มนุษย์เอง ไม่ได้อยู่ที่สิ่งใดเหนือธรรมชาติ คำสั่งสอนของพุทธศาสนาเป็นในลักษณะของระบบการศึกษาคือการฝึกอบรม หลักพระพุทธศาสนานำไปสู่การศึกษา นำไปสู่การรับผิดชอบชีวิตของตน นำไปสู่ความพยายามที่จะเป็นที่พึ่งของตน หลักคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาเป็นระบบการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์บริบูรณ์ที่สุดที่เคยปรากฏอยู่ในโลก ระบบการพัฒนามนุษย์ที่ทางพระเรียกว่าอริยมรรค มีองค์ ๘ อาตมาเชื่อว่าเราสามารถเอามาประยุกต์ใช้กับระบบการศึกษาทั่วไปได้ ในกรณีของโรงเรียนเราก็ไม่ได้คิดว่าจะให้โรงเรียนเป็นวัด หรือต้องการให้นักเรียนพัฒนาตัวเองเพื่อจะเป็นพระอรหันต์ แต่เรามีความเชื่อว่าการพัฒนาระบบองค์รวมของพุทธศาสนาที่ใช้พุทธปัญญาในการพัฒนาพฤติกรรมของเด็ก จิตใจอารมณ์ของเด็ก และสติปัญญาความคิดการพิจารณาตรงตามที่พระพุทธเจ้าสอนจะเป็นระบบการศึกษาที่ดีมากที่สุด^{๑๔}

^{๑๓} ฝ่ายวิชาการ ,ใบความรู้เรื่องทฤษฎีการเรียนรู้, เรืองเดียวกัน.

^{๑๔} พระอาจารย์ฉอน ชยสาโร, บ่มเพาะพุทธปัญญาให้สามัญ, โรงเรียนปัญญาประทีป โรงเรียนประจำสหศึกษา อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา,

๖.๑) ความหมายของปัญญา

ปัญญานั้น คือ ความรู้ทั่วอันหมายความว่าความรู้ทั่วถึงเหตุและผลรู้เหตุ ถึง ผล รู้ผลถึงเหตุ ตามสัจจะ คือความจริง เมื่อมีความรู้ดังกล่าวในสิ่งใด ก็ชื่อว่ามีปัญญาในสิ่งนั้น แต่ถ้าเป็นความรู้หลง รู้ผิด คือไม่ใช่เป็นความรู้จริง ก็ไม่เรียกว่าปัญญา และมีคำเรียกถูกต้องว่า สัมมปัญญา ปัญญาชอบ ส่วนรู้ผิด รู้หลง เรียกว่า มิจฉาปัญญา หรือ มิจฉปัญญา ปัญญาผิด ก็แปลว่าเมื่อแยกเรียก ปัญญาก็เป็นคำกลางๆ แต่ต้องเป็นความรู้ ถูกต้องถึงเป็นปัญญาหรือสัมมปัญญานั้นเอง จึงเป็นปัญญา ถ้าไม่ใช่สัมมปัญญา เป็นมิจฉปัญญา ปัญญาผิด ก็ไม่เรียกว่าปัญญา แต่เป็นความรู้หลง รู้ผิด เพราะฉะนั้น เมื่อเรียกว่าปัญญาโดยทั่วไป จึงมุ่งถึงในทางดี อันหมายถึงว่ารู้ถูกต้อง ดังที่อธิบายไว้ข้างต้นว่า รู้ทั่วถึงเหตุผลตามสัจจะคือตามที่เป็นจริง ^{๑๕}

๖.๒) ทางเกิดของปัญญา

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวถึง วรรณะทางพระพุทธศาสนาเรื่องปัญญาทั้งในแง่ทั่วไปและในทางปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นแสดงไว้ดังนี้ ^{๑๖}

กลุ่มที่ ๑

- (๑) ปัญญาเกิดจากการคิด - จินตามยปัญญา
- (๒) ปัญญาเกิดจากการฟังรวมทั้งการอ่าน การศึกษา-สุตมยปัญญา
- (๓) ปัญญาเกิดจากการอบรมหรือการลงมือกระทำ-ภาวนามยปัญญา

กลุ่มที่ ๒

- (๑) ความฉลาดในความเจริญแล้ว รู้จักสร้าง ความเจริญ-อายุโกศล
- (๒) ความฉลาดในความเสื่อมแล้วรู้จักหลีกเลี่ยงความเสื่อม-อุปายโกศล
- (๓) ความฉลาดในอุปายหรือวิธีการต่างๆ เพื่อให้เกิดความเจริญ หลีกเลี่ยงความเสื่อม-อุปายโกศลและปัญญาในทางปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น ท่านแสดงไว้ดังนี้

^{๑๕} สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, ปัญญาในพระพุทธศาสนา, ชุดความรู้เรื่องพระพุทธศาสนา, www.dhammajak.net/forums. (๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๑),

^{๑๖} สุชีพ ปุญญานุภาพ, วรรณะทางพระพุทธศาสนาเรื่องปัญญาทั้งในแง่ทั่วไป, (www.dharma-gateway.com/ubasok/sucdeep/sucdeep). (๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๑),

กลุ่มที่ ๑ ปัญญาเห็นความเกิดดับอันทำให้ไม่หลงติด เป็นไปเพื่อความดับทุกข์-อุทัยพพายัญญา หรือวิปัสสนาญาณข้อต้น ๆ

กลุ่มที่ ๒ ปัญญาอันรู้แจ้งเห็นจริงในอริยสัจ ๔ ประการ ซึ่งถือว่าเป็นปัญญาอย่างสูงที่ทำให้บรรลุมรรคผล หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ สัมมาทิฐิในอริยมรรค

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ คือ กระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด คนสามารถเรียนรู้ได้จากการได้ยิน การสัมผัส การอ่าน การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถาม ผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอโดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขัน หรือความไม่มีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไขและสถานการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอนรวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนากับการศึกษาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันอย่างมากในฐานะที่พระพุทธศาสนานั้นจัดได้ว่าเป็นกลุ่มแนวคิดใหม่ในช่วง ๒๕๐๐ ปีที่ผ่านมาที่ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อระบบคิดของมนุษยชาติ โดยเฉพาะชาวอินเดียและประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ยอมรับเอาคำสอนของพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และใช้เป็นกรอบในการพัฒนาชีวิตและสังคมในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านประเพณีวัฒนธรรม ด้านสังคม การเมืองการปกครอง กฎหมาย เศรษฐกิจหรือการศึกษา โดยเฉพาะในด้านการศึกษาแล้วเราจะพบว่า พระพุทธศาสนาได้เข้าไปมีส่วนในการเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ก็เพราะสาเหตุที่พระพุทธศาสนานั้นเน้นเรื่องของการศึกษาและมีหลักคำสอนที่เกิดมาจากการศึกษาและมีแนวทางในการชักชวนให้ผู้ที่เลื่อมใสมุ่งไปสู่ความเป็นผู้ที่รู้จักการพัฒนาดตนเอง เช่น คำสอนเรื่องไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นั่นถือได้ว่าพระพุทธศาสนาได้วางหลักเกณฑ์ทางด้านการศึกษาเอาไว้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตามในบางสังคมเมื่อเวลาได้เปลี่ยนไป การจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องด้วยพระพุทธศาสนาก็พลอยเปลี่ยนตามไปด้วยกล่าวคือมีการให้ความสำคัญกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ดังเช่น ในสังคมไทยซึ่งถือว่าเป็นสังคมที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมที่มาจากพระพุทธศาสนา นับตั้งแต่การเริ่มก่อตั้งสังคมหรือประเทศชาติขึ้นมา ดังนั้น ระบบ

การศึกษาของสังคมจึงมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตลอด การจัดการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ ดังนั้นผู้สอนควรพิจารณาเลือกใช้เทคนิคกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เลือกใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน และใช้วิธีการวัดผลประเมินผลที่หลากหลาย ทั้งนี้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน และสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้^{๑๗}

๒.๓.๑ ด้านการศึกษาหลักสูตร

การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติชุมชน ครอบครัว และบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบ โดยร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง ในการวางแผน ดำเนินการ ส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบตลอดจนปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติไปสู่คุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

หลักการสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาคือการกระจายอำนาจการบริหารการจัดการศึกษา การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งการดำเนินการให้บรรลุตามหลักการดังกล่าว จำเป็นต้องสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้นำชุมชนและผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น^{๑๘}

การพัฒนาผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้นำชุมชนและผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นยุทธศาสตร์หลักในการสร้างกลไกและเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระจายอำนาจให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างความเข้มแข็ง สร้างความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และสร้างความเชื่อมั่นให้ทุกฝ่ายสามารถปฏิบัติงาน

^{๑๗} พระครูธรรมศาสนโมสิต, “ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ของคุรุระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา” *ปริญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๔๗), หน้า ๑๐-๑๑.

^{๑๘} กรมวิชาการ, *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑* สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๕๑), หน้า ๓ – ๑๒.

อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ จึงได้จัดทำโครงการพัฒนาผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้นำชุมชนและผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้น

ในอดีตสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายตามหลักสูตรกลางที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้เท่านั้น ปัจจุบันแนวความคิดดังกล่าวเปลี่ยนไป มีการกระจายอำนาจและมอบหมายให้สถานศึกษามีอำนาจตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น จึงมีผู้นำแนวความคิดนี้บรรจุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ เพื่อให้บังเกิดผลในการปฏิบัติ ดังข้อความในวรรคสอง มาตรา ๒๗ ที่ว่า ให้สถานศึกษาขึ้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งปวงชนที่จัดให้ผู้เรียนได้รับ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในแนวทางที่พึงปรารถนาทั้งพฤติกรรมความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมต่างๆหรือหลักสูตร คือ การวางแผนการจัดประสบการณ์ต่างๆ ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในสาขาวิชา โดยผู้สอนเป็นผู้จัดประสบการณ์ รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ และการให้ความรู้แก่ผู้เรียน ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้ภายใต้การควบคุมของสถาบันการศึกษา เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความชำนาญ ทักษะวิชาชีพต่างๆ เพื่อให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพ หรือ นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ดังนี้

เปรี๊ยะ กิจรัตน์กร ได้ให้คำนิยามของหลักสูตรไว้ คือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนเพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ และทักษะกระบวนการจัดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ และกรรมวิธีทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการผลิต ตลอดจนการบริหารและการจัดการ โดยเน้นเทคนิคการผลิต เพื่อให้ระบบการผลิตมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น^{๑๙}

จีระพันธ์ พูลพัฒน์ ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตรคือมวลประสบการณ์ทั้งหลายที่นักเรียนแต่ละคนพึงมีในโปรแกรมการจัดการศึกษา เพื่อให้บรรลุ

^{๑๙} เปรี๊ยะ กิจรัตน์กร, เทคโนโลยีการศึกษาและอุตสาหกรรม: หลักการและแนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โรงเรียนอบรมภาษาต่างประเทศ, ๒๕๔๓), หน้า ๙๔-๙๕.

ถึงจุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะที่ได้วางแผนเอาไว้ในกรอบของทฤษฎีและผลการวิจัยทางการศึกษาหรือการปฏิบัติงานที่ผ่านมาทั้งในอดีตและปัจจุบัน^{๒๐}

ธำรง บัวศรี ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรคือแผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรม และมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้^{๒๑}

โดยสรุป หลักสูตร คือ การวางแผนการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในสาขาวิชา โดยผู้สอนเป็นผู้จัดประสบการณ์ รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ และการให้ความรู้แก่ผู้เรียน ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้ภายใต้การควบคุมของสถาบันการศึกษา เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความชำนาญ ทักษะวิชาชีพต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพ หรือ นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลกยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

๑. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

๒. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสดำเนินการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ

^{๒๐} จีระพันธ์ พูลพัฒน์, การศึกษาหลักสูตรประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๓๒), หน้า ๓.

^{๒๑} ธำรง บัวศรี, ทฤษฎีหลักสูตรการออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. ๒๕๓๒), หน้า ๖.

๓. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

๔. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้

๕. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

๖. เป็นหลักสูตรการศึกษา สำหรับ การศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขมีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ ^{๒๒}

๑. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

๓. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุนทรีย์ และรักการออกกำลังกาย

๔. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๕. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมมีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะสำคัญ ๕ ประการ ดังนี้

๑. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะ

^{๒๒} กรมวิชาการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, หน้า ๓-๔.

ของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง

ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

๒. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

๓. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

๔. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตเป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

๕. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสารการทำงาน การแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

๒. ซื่อสัตย์สุจริต

๓. มีวินัย
๔. ใฝ่เรียนรู้
๕. อยู่อย่างพอเพียง
๖. มุ่งมั่นในการทำงาน
๗. รักความเป็นไทย
๘. มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง^{๒๓}

มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุลต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญาและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ดังนี้

๑. ภาษาไทย
๒. คณิตศาสตร์
๓. วิทยาศาสตร์
๔. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
๕. สุขศึกษาและพลศึกษา
๖. ศิลปะ
๗. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
๘. ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนมาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างไร เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไรจะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอกซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขต

^{๒๓} กรมวิชาการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑, หน้า ๕.

พื้นที่การศึกษาและการทดสอบระดับชาติระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องเรียนรู้ โดยแบ่งเป็น ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

๑. ภาษาไทย : ความรู้ ทักษะและวัฒนธรรมการใช้ภาษาเพื่อ การสื่อสาร ความชื่นชมการเห็นคุณค่า ภูมิปัญญา ไทยและภูมิใจในภาษาประจำชาติ

๒. คณิตศาสตร์ : การนำความรู้ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ไปใช้ในการแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตและศึกษาต่อ การมีเหตุมีผลมีเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์ พัฒนาการคิดอย่างเป็นระบบ

๓. วิทยาศาสตร์: การนำความรู้และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลคิดวิเคราะห์คิดสร้างสรรค์ และจิตวิทยาศาสตร์

๔. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม: การอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข การเป็นพลเมืองดีศรัทธาในหลักธรรมของศาสนาการเห็นคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความรักชาติ และภูมิใจในความเป็นไทย

๕. สุขศึกษาและพลศึกษา : ความรู้ทักษะและเจตคติในการสร้างเสริมสุขภาพ พละนาถัยของตนเองและผู้อื่น การป้องกันและปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อสุขภาพอย่างถูกวิธีและทักษะในการดำเนินชีวิต

๖. ศิลปะ : ความรู้และทักษะในการคิดริเริ่ม จินตนาการสร้างสรรค์งานศิลปะสุนทรีย์ภาพและการเห็นคุณค่าทางศิลปะ

๗. การงานอาชีพและเทคโนโลยี : ความรู้ ทักษะ และเจตคติในการทำงาน การจัดการการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพและการใช้เทคโนโลยี

๘.ภาษาต่างประเทศ:ความรู้ทักษะเจตคติ วัฒนธรรมการใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสารการแสวงหาความรู้และการประกอบอาชีพ

การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะ

สำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์พัฒนาทักษะต่างๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย

หลักการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม

กระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายเป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนอาทิกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิดกระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหากระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริงกระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย^{๒๔}

การออกแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

^{๒๔} กรมวิชาการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑, หน้า ๒๐.

บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตรทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาท ดังนี้

๑. บทบาทของผู้สอน

๑) ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน

๒) กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้และทักษะกระบวนการ ที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการ และความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์

๓) ออกแบบการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย

๔) จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

๕) จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

๖) ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน

๗) วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

๒. บทบาทของผู้เรียน

๑) กำหนดเป้าหมาย วางแผน และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง

๒) เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อความรู้ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ

๓) ลงมือปฏิบัติจริง สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

๔) มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครู

๕) ประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

๓. สื่อการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานของหลักสูตรได้

อย่างมีประสิทธิภาพสื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมระดับพัฒนาการและลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน

การจัดหาสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง หรือปรับปรุงเลือกใช้อย่างมีคุณภาพจากสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมและสื่อสารให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาควรจัดให้มีอย่างพอเพียง เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงสถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการดังนี้

๑. จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศการเรียนรู้ และเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษา ค้นคว้าและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน สังคมโลก

๒. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน เสริมความรู้ให้ผู้สอนรวมทั้งจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้

๓. เลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพมีความเหมาะสม มีความหลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

๔. ประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ที่เลือกใช้อย่างเป็นระบบ

๕. ศึกษาค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

๖. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะๆ และสม่ำเสมอในการจัดทำ การเลือกใช้ และการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในสถานศึกษา ควรคำนึงถึงหลักการสำคัญของสื่อการเรียนรู้ เช่น ความสอดคล้องกับหลักสูตร วัตถุประสงค์การเรียนรู้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เนื้อหามีความถูกต้องและทันสมัยไม่กระทบความมั่นคงของชาติ ไม่ขัดต่อศีลธรรม มีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง รูปแบบการนำเสนอที่เข้าใจง่าย และน่าสนใจ

การบริหารจัดการหลักสูตร

ในระบบการศึกษาที่มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรนั้น หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ในแต่ละระดับ อาทิ ระดับชาติ

ระดับท้องถิ่น และระดับสถานศึกษา จะมีบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบในการพัฒนา สนิบสนุน ส่งเสริม การใช้

และพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผลผลิตของการ บริหารจัดการหลักสูตร คือ ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานต้นสังกัดอื่น ๆ ในระดับท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการศึกษา ส่งเสริมการใช้และพัฒนาหลักสูตรในระดับสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จของหลักสูตร โดยมีการกิจสำคัญ ดังนี้^{๒๔}

- ๑) กำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียน
- ๒) จัดสรรการเรียนรู้ท้องถิ่น
- ๓) กำหนดระบบการวัดและประเมินผล
- ๔) เพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัยและพัฒนา
- ๕) สนิบสนุน ส่งเสริม นิเทศติดตาม ประเมินผล วิเคราะห์รายงานผลการใช้

หลักสูตรสถานศึกษามีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีองค์กรบุคคล ได้แก่คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน เครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้า มามีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยมีการกิจสำคัญ

- ๑) จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- ๒) วางแผนและดำเนินการใช้หลักสูตร
- ๓) เพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัยและพัฒนา
- ๔) ประเมินการใช้หลักสูตร
- ๕) ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร

การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ คาดหวังได้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว และบุคคลต้องร่วม รับผิดชอบ โดยร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง ในการวางแผน ดำเนินการ ส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติไปสู่ คุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

^{๒๔} กรมวิชาการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑, หน้า ๒๘.

๒.๔.๓ ด้านการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้การสอนคือข้อความที่ระบุคุณลักษณะการเรียนรู้และความสามารถที่ครูต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังจากที่นักเรียนได้ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนในเรื่องหรือบทหนึ่งๆแล้วเป็นจุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนที่ได้แนวทางมาจากความคิดรวบยอดการเรียนการสอน ดังนั้นจุดประสงค์การเรียนการสอนจึงมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน^{๒๖}

พนิต เข้มทอง ได้กล่าวถึง การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ (Objectives) เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนมีหรือบรรลุซึ่งมีทั้งด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ จุดประสงค์การเรียนรู้จะได้มาจากระดับของหลักสูตร คือตั้งแต่จุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ของสาขาวิชา มาตรฐานวิชาชีพสาขาวิชาและสาขางานจนถึงระดับรายวิชา คือ จุดประสงค์รายวิชา มาตรฐานรายวิชาและคำอธิบายรายวิชาที่ต้องการจัดการเรียนรู้เพื่อมุ่งไปสู่ผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ระดับหลักสูตรทั้งนี้การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สมบูรณ์นั้นจะต้องเขียนให้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง ๓ ด้าน ดังกล่าว

ก. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain)

ด้านพุทธิพิสัย คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่เน้นความสามารถทางสมอง หรือ ความรอบรู้ในเนื้อหาวิชาหลักการหรือทฤษฎีพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านนี้สามารถวัดได้จาก การให้ผู้เรียนแจจแจงความรู้ เขียนรายการสิ่งที่รู้ยกตัวอย่าง ประยุกต์กฎต่าง ๆ ที่เรียนไป หรือวิเคราะห์สถานการณ์ พฤติกรรมตามระดับการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยแบ่งไว้ ๖ ขั้น ซึ่งการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นไป ต้องอาศัยระดับการเรียนรู้ที่ต่ำกว่าเสมอ ดังตารางที่ ๒.๑

^{๒๖} พนิต เข้มทอง. วัตถุประสงค์ทางการศึกษา : การเขียนและการจำแนก ในเอกสาร ประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรกลยุทธ์การฝึกอบรมแนวใหม่ แนวคิดสู่การปฏิบัติ. (กรุงเทพมหานคร : สำนัก ส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๑-๔.

ตารางที่ ๒.๑ แสดงระดับพฤติกรรมและตัวอย่างคำกริยาที่ใช้

ระดับพฤติกรรม	ตัวอย่างคำกริยาที่ใช้
๑. ความรู้ความจำ ความสามารถในการจดจำ สิ่งที่เรียนมาแล้ว อาจเป็นข้อมูลง่าย ๆ จนถึงทฤษฎี	บอกคุณสมบัติ จับคู่ เขียนลำดับ อธิบาย บรรยาย ชี้ดเส้นใต้ จำแนก ระบุ
๒. ความเข้าใจ ความสามารถในการจับ ใจความการแปลความหมายการสรุป หรือขยายความ	แปลความหมาย อธิบาย ขยายความ สรุป ความยกตัวอย่าง บอกความแตกต่าง เรียบ เรียง เปลี่ยน
๓. การนำไปใช้ ความสามารถในการนำ สิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่	แก้ปัญหา สาธิต ทำนายเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ เปลี่ยนแปลง คำนวณ ปรับปรุง ผลิต ซ่อม
๔. การวิเคราะห์ ความสามารถในการแยก สิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อยเหล่านั้นได้	เขียนโครงร่าง แยกแยะ จัดประเภท จำแนก ให้เห็นความแตกต่าง บอกเหตุผล ทดลอง
๕. การสังเคราะห์ ความสามารถในการ การรวบรวมส่วนย่อยๆ สร้างรูปแบบ หรือโครงสร้างใหม่	รวบรวม ออกแบบ จัดระเบียบ สร้าง ประดิษฐ์ วางหลักการ
๖. การประเมินความสามารถในการวินิจฉัย คุณค่าของสิ่งโดยมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน	วัดผล เปรียบเทียบ ตีค่า ลงความคิดเห็น วิจารณ์

ข) ด้านจิตพิสัย (Affective Domain)

ด้านจิตพิสัย คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่เน้นหนักในด้านความสนใจ เจตคติ
ค่านิยม อารมณ์และความประทับใจซึ่งวัดได้โดยการสังเกต แต่บางเรื่องก็ไม่สามารถ
สังเกตได้โดยตรงการระบุพฤติกรรมที่คาดหวังให้ผู้เรียนแสดงออก ต้องอาศัยการรวบรวม
พฤติกรรมที่ชี้ถึงความรู้สึกเจตคติและค่านิยมของตนเองและผู้อื่น แล้วนำมาใช้ในการ
กำหนดเป็นพฤติกรรมที่คาดหวังตามระดับการเรียนรู้ด้านจิตพิสัยแบ่งไว้ ๕ ชั้น ^{๒๗}
ดังตารางที่ ๒.๒

^{๒๗} พนิต เข้มทอง. วัตถุประสงค์ทางการศึกษา : การเขียนและการจำแนก, หน้า ๓.

ตารางที่ ๒.๒ แสดงระดับพฤติกรรมและตัวอย่างคำกริยาที่ใช้

ระดับพฤติกรรม	ตัวอย่างคำกริยาที่ใช้
๑. การรับรู้ การยอมรับความคิด กระบวนการ หรือสิ่งเร้าต่าง ๆ	เลือก ชี้ ติดตาม ยอมรับ
๒. การตอบสนอง ความเต็มใจที่จะตอบสนองต่อสิ่งที่รับรู้	อภิปราย เลือก เขียนชื่อกำกับ
๓. การเห็นคุณค่า ความรู้สึกนิยมพอใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนเกิดการปฏิบัติตามสิ่งที่นิยม	อภิปราย ริเริ่ม เลือก แสวงหา ประพฤติตาม นำมาใช้
๔. การจัดระบบค่านิยมการนำเอาคุณค่าต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้มาผสมผสานและจัดระบบเข้าด้วยกันเพื่อเสริมสร้างระบบคุณค่าขึ้นภายในตนเอง	จำแนก จัดลำดับ จัดระเบียบ ผสมผสาน
๕. การกำหนดคุณลักษณะการนำค่านิยมที่จัดระบบแล้วมาปฏิบัติจนเป็นนิสัยเฉพาะตน	สนับสนุน ต่อต้าน ใช้เหตุผล แสดง ออชักชวน

ค. ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)

คือ จุดประสงค์การเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางกายเน้นหนักด้านการวางท่าทางให้ถูกต้อง และเหมาะสมกับการปฏิบัติงานแต่ละชนิด สามารถระบุพฤติกรรมที่แสดงออก ได้จากการตีความทักษะหรือการปฏิบัติออกมาเป็นพฤติกรรม ซึ่งสังเกตได้จากความถูกต้อง แม่นยำ ความว่องไว คล่องแคล่ว และสม่ำเสมอ พฤติกรรมตามระดับการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัยแบ่งไว้ ๕ ชั้น

ง. ระดับของจุดประสงค์การเรียนรู้

ในการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้โดยทั่วไปจะแบ่งเป็น ๒ ระดับคือ

๑. จุดประสงค์ทั่วไปหรือจุดประสงค์ปลายทาง
๒. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือจุดประสงค์นำทาง หรือจุดประสงค์เฉพาะ

จ. จุดประสงค์ทั่วไป

จุดประสงค์ทั่วไปหรือจุดประสงค์ปลายทาง คือ จุดประสงค์ที่เป็นเป้าหมายสำคัญที่มุ่งหวังให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในการเรียนรู้แต่ละเรื่องหรือแต่ละหน่วยการเรียนรู้

จ. ลักษณะของจุดประสงค์ทั่วไป มีดังนี้

๑. ตอบสนองพฤติกรรมสำคัญของจุดหมายหลักสูตร จุดประสงค์สาขาวิชามาตรฐานวิชาชีพ สาขาวิชา/สาขางาน จุดประสงค์รายวิชาและมาตรฐานรายวิชา
๒. สะท้อนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่เป็นผลจากการเรียนรู้ โดยครอบคลุมทั้งด้านความรู้ความคิดความสามารถในการปฏิบัติ เจตคติและกิจนิสัยที่พึงประสงค์
๓. การเขียนจุดประสงค์ทั่วไปจะใช้คำกริยากว้าง ๆ โดยเขียนเป็นข้อ ๆ แต่น้อยข้อครอบคลุมสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนตามคำอธิบายรายวิชา เช่น เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนัก เห็นคุณค่า สามารถ เป็นต้น ^{๒๘}

ข. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ ได้กล่าวถึง จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม หรือจุดประสงค์นำทาง หรือจุดประสงค์เฉพาะ คือ จุดประสงค์ที่วิเคราะห์ออกมาจากจุดประสงค์ทั่วไป โดยกำหนดพฤติกรรมสำคัญที่คาดหวังให้เกิดกับผู้เรียนในการเรียนรู้แต่ละหน่วยการเรียนรู้ ตามแผนการจัดการเรียนรู้และลักษณะของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม มีดังนี้ ^{๒๙}

๑. สอดคล้องกับจุดประสงค์ทั่วไปโดยแตกย่อยออกมาจากจุดประสงค์ทั่วไป และแสดงถึงรายการพฤติกรรมคาดหวังที่จะทำให้การเรียนรู้บรรลุตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ทั่วไป
๒. แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนหลังจบการเรียนรู้ในเรื่องหรือหน่วยการเรียนรู้นั้น ๆ
๓. การเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ผู้สอนควรพิจารณา ดังนี้
 - ๓.๑) ควรเขียนให้ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและจิตพิสัย แต่การเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมด้านจิตพิสัยนั้นอาจทำได้ยากเพราะผู้สอนไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง ในกรณีนี้ถ้าไม่สามารถเขียนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม อาจเขียนเป็นจุดประสงค์เฉพาะ เช่น ใช้คำว่า บอกคุณค่า บอกประโยชน์เพื่อสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของผู้เรียนว่ามีความตระหนักหรือเห็นถึงคุณค่าของสิ่งนั้น ๆ

^{๒๘} พนิต เข้มทอง. วัตถุประสงค์ทางการศึกษา : การเขียนและการจำแนก, หน้า ๔.

^{๒๙} พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์, ยินดีสุข. ทักษะ ๕ C เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ และจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ. (กรุงเทพมหานคร :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๑๑.

๓.๒) จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมต้องมีลักษณะชัดเจน รัดกุม ไม่คลุมเครือ เพื่อให้สามารถเข้าใจได้ตรงกัน และสามารถสังเกตได้หรือวัดได้

๓.๓) จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่สมบูรณ์ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบ คือ พฤติกรรมที่คาดหวัง สถานการณ์/เงื่อนไขและเกณฑ์ อธิบายได้ดังนี้ พฤติกรรมที่คาดหวัง โดยแต่ละข้อจะต้องระบุพฤติกรรมที่คาดหวังเพียง ๑ พฤติกรรมและควรพิจารณาเลือกคำกริยาที่แสดงพฤติกรรมที่คาดหวังให้ถูกต้องตามระดับขั้นของพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน สังเกตได้ เช่น อ่าน เล่าเรื่อง อธิบาย บอก ชี้ หยิบ เลือก ตอบ สรุป ทำ เขียน ฟัง ปฏิบัติ จับใจความ สถานการณ์/เงื่อนไข ที่ทำให้เกิดพฤติกรรม ได้แก่ โอกาส หรือสภาพ ทำให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมออกมา เช่น เมื่อกำหนดข้อความให้ เมื่อฟังโฆษณาแล้ว หลังจากฟังเพื่อนเล่านิทานแล้ว อ่านในใจจากบทเรียนแล้ว และเกณฑ์หรือระดับความสามารถที่ผู้เรียนแสดงออกมาขั้นต่ำสุดที่จะยอมรับได้ว่าผู้เรียนเกิดความรู้จริง นั่นคือ ผ่านหรือไม่ผ่านจุดประสงค์ เช่น ทำได้ทุกข้อ อ่านได้ถูกต้อง เขียนคำให้ได้

ชีพ อ่อนโคกสูง ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ให้ผู้เข้ารับการศึกษเข้าใจแผนการสอนเพื่อนำความรู้ไปเป็นแนวทางในการเขียนแผนการสอนต่อไปและกล่าวถึง วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เมื่อศึกษาจบบทเรียนผู้เข้ารับการศึกษแต่ละคนสามารถไว้ดังนี้^{๓๐}

๑. อธิบายความสำคัญของแผนการสอนได้ถูกต้อง
๒. อธิบายวิธีเขียนแผนการสอนได้ถูกต้อง
๓. เขียนแผนการสอนได้ถูกต้อง

สรุปได้ว่าการเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมจะเขียนเป็นข้อ ๆ เรียงตามลำดับพฤติกรรมที่เกิดก่อนจำนวนข้อจะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์รายวิชา มาตรฐานรายวิชาและคำอธิบายรายวิชา รวมทั้งเวลาที่กำหนดในการจัดการเรียนรู้แต่ละเรื่อง หน่วยการเรียนรู้

^{๓๐} ชีพ อ่อนโคกสูง,การฝึกสอนแบบจุลภาค,(กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางเขน.๒๕๕๒), หน้า ๒๓.

๒.๔.๓ ด้านการทำแผนการสอน

การทำงานใด ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้ดำเนินการจะต้องมีการเตรียมการเป็นอย่างดี เช่น ในการสร้างอาคารจะต้องมีแบบแปลน มีการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ในการก่อสร้าง และมีการติดตามตรวจสอบให้เป็นไปตามแบบแปลนนั้น ๆ จึงจะได้อาคารที่น่าอยู่หรือเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการใช้งาน หรือในการเดินทางไปสถานที่ต่าง ๆ ก็เช่นเดียวกัน การที่จะไปสู่จุดหมายปลายทางได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่เกิดการหลงทางหรือมีการเดินทางที่วกวน ผู้เดินทางจะต้องมีการเตรียมการ และมีการกำหนดแผนการเดินทางเป็นอย่างดีในการสอนหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งไม่ว่าจะเป็นการสอนหัวข้อในวิชาต่าง ๆ หรือการไปบรรยายเรื่องใดเรื่องหนึ่งในการฝึกอบรมก็ตาม การที่จะดำเนินการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้สอนจะต้องมีการเตรียมการสอนไว้เป็นอย่างดี ซึ่งสิ่งที่ผู้สอนจะต้องจัดเตรียมก่อนการสอนเรื่องใดเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็คือ แผนการสอนสำหรับใช้สอนเรื่องนั้น ๆ นั่นเอง

แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดให้ผู้สอนปฏิบัติตามขั้นตอนการจัดกิจกรรมซึ่งกำหนดรายละเอียดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้ผู้สอนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ คือ ผลของการเตรียมการวางแผนจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบโดยนำสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคมาสร้างหน่วยการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา และกระบวนการเรียนรู้ โดยเขียนเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ให้เป็นไปตามศักยภาพของผู้เรียน^{๓๑}

องค์ประกอบสำคัญในแผนการจัดการเรียนรู้ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วยผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของผู้เรียน กิจกรรมสาระความรู้สือการเรียนรู้การวัดผลประเมินผลจำนวนชั่วโมงของการจัดการเรียนการสอนและบันทึกผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้

^{๓๑} สมบูรณ์ อักษรสวัสดิ์ และชูชีพ อ่อนโคกสูง, การฝึกสอนแบบจุลภาค, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางเขน.๒๕๕๔), หน้า ๔๔.

๑) แผนปฏิบัติงานหรือคู่มือปฏิบัติงานของครู

แผนปฏิบัติงานหรือคู่มือปฏิบัติงานของครู เป็นเอกสารคู่มือการทำงาน ของครูที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ซึ่งครูทุกคนมีภาระงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ หรือมีส่วนร่วม กับผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาคู่มือปฏิบัติงานของครูมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ภาระงาน ระยะเวลาการดำเนินงานและผลงานที่คาดว่าจะได้รับภาระงานที่ปรากฏในคู่มือการ ปฏิบัติงานของครู มีดังนี้

(๑) งานการสอนประกอบด้วย

- การเตรียมการสอนและการวางแผนการวัดผลและประเมินผล
- การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้หรือแผนการสอน
- บันทึกการสอน
- การบันทึกการปฏิบัติงาน
- การจัดทำแฟ้มสะสมงาน
- การวิจัยในชั้นเรียน
- การศึกษาและแก้ไขปัญหา
- การจัดทำหลักสูตรและบริหารหลักสูตร
- การจัดหา ผลิต สื่อการสอนและเทคโนโลยีสารสนเทศทาง

การศึกษา

- การวัดผลและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน
- การอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน
- การรายงานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนและผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนของผู้เรียน

๒) กิจกรรม งาน โครงการ ประกอบด้วยภาระที่เกี่ยวกับงาน การสอนโดยตรงหรือสัมพันธ์กับงานอื่น ๆ เช่น

- การเสนอผลการปฏิบัติงานและรายงานผลงาน
- การจัดนิทรรศการ
- การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
- การพัฒนาตนเองและพัฒนางาน

- การจัดโครงการส่งเสริมเจตคติ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม
- การพัฒนาผลงานทางวิชาการ
- การจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานในสถานศึกษาและนอก

สถานศึกษา

๓) แฟ้มสะสมงาน (Portfolio)

แฟ้มสะสมงาน เป็นแหล่งรวมความรู้หรือการสะสมผลงานของผู้เรียนอย่างมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน แสดงความสามารถความพยายามความก้าวหน้า ความถนัด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและผลงานที่ผู้เรียนทำได้สำเร็จ การจัดจำแนกประเภทแฟ้มสะสมงานสามารถจัดได้หลายอย่าง ซึ่งอาจแบ่งอย่างกว้าง ๆ เป็น ๒ ประเภท คือแฟ้มสะสมงานทั่วไป(Working portfolio) แฟ้มสะสมงานเฉพาะ (presentation portfolio หรือ showcase portfolio) แฟ้มสะสมงานทั่วไปเป็นการสะสมผลงานที่มีขั้นตอนในการจัดทำที่สำคัญ ดังนี้

- ๑) การรวบรวมผลงาน (Collection)
- ๒) การคัดเลือกผลงานเพื่อจัดประเภท (selection)
- ๓) การประเมินผลงานที่สะท้อนให้เห็นสมรรถภาพตามมาตรฐาน

(reflection)

๔) การนำไปใช้วางแผนการทำงานต่อไป (Projection) แฟ้มสะสมงานเฉพาะเป็นแฟ้มสะสมงานที่ประกอบด้วยผลงานที่มีลักษณะงาน ดังนี้^{๓๒}

- ๑) การสำรวจตรวจสอบ (Investigation)
- ๒) การศึกษาและการแก้ปัญหาหรือการวิจัย (Research)
- ๓) การนำความรู้ไปใช้ (Application)
- ๔) การขยายผลต่อเนื่องหรือการปฏิบัติอย่างอิสระ

๔) มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียนด้านความรู้ ความคิด ทักษะกระบวนการเรียนรู้ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กำหนดไว้ ๒ ส่วน คือ มาตรฐานการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นมาตรฐานการ

^{๓๒} สมบูรณ์ อัสซสวัสดิ์,ชูชีพ อ่อนโคกสูง,การฝึกสอนแบบจุลภาค,เรื่องเดียวกัน.หน้า ๓๕.

เรียนรู้เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ซึ่งเป็นมาตรฐานการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาจะต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้^{๓๓}

สรุปได้ว่า แผนพัฒนาการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ซึ่งครูทุกคนมีภาระงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ หรือมีส่วนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาคู่มือปฏิบัติงานของครูมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ภาระงาน ระยะเวลาการดำเนินงานและผลงานที่คาดว่าจะได้รับภาระงานที่ปรากฏในคู่มือการปฏิบัติงานของครู

๒.๓.๔ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญหมายถึง การจัดกิจกรรมโดยวิธีต่างๆ อย่างหลากหลายที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้อย่างแท้จริงเกิดการ พัฒนาตนและสังคมคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมของประเทศชาติต่อไป การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาผู้เรียน จึงต้องใช้เทคนิค วิธีการเรียนรู้รูปแบบการสอนหรือกระบวนการเรียนการสอนใน หลากหลายวิธีซึ่งจำแนกได้ดังนี้^{๓๔}

๑. การจัดการเรียนการสอนทางอ้อม ได้แก่ การเรียนรู้แบบสืบค้น แบบค้นพบ แบบแก้ปัญหาแบบสร้างแผนผังความคิดแบบใช้กรณีศึกษาแบบตั้งคำถามแบบใช้การตัดสินใจ

๒. เทคนิคการศึกษาเป็นรายบุคคล ได้แก่ วิธีการเรียนแบบศูนย์การเรียน แบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง แบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

๓. เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ประกอบการเรียน เช่น การใช้สิ่งพิมพ์ ตำราเรียน และแบบฝึกหัดการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชน ศูนย์การเรียน ชุดการสอน คอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนสำเร็จรูป

^{๓๓} อ่างแล้ว.

^{๓๔} คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้.(ร่าง)การปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด. (เอกสารอัดสำเนา,๒๕๔๓), หน้า ๓๖-๓๗.

๔. เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นปฏิสัมพันธ์ ประกอบด้วย การโต้ว่าที่กลุ่ม Buzz การ อภิปราย การระดมพลังสมอง กลุ่มแก้ปัญหา กลุ่มติวการประชุมต่าง ๆ การแสดงบทบาทสมมติ กลุ่มสืบค้นคู่คิดการฝึกปฏิบัติ เป็นต้น

๕. เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เกม กรณีตัวอย่างสถานการณ์จำลองละคร เกม กรณีตัวอย่างสถานการณ์จำลอง ละคร บทบาท สมมติ

๖. เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ ได้แก่ ปรึศนาความคิดร่วมมือแข่งขันหรือกลุ่มสืบค้น กลุ่มเรียนรู้ ร่วมกัน ร่วมกันคิด กลุ่มร่วมมือ

๗. เทคนิคการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ได้แก่ การเรียนการสอนแบบใช้เส้นเล่าเรื่อง (Story line) และการเรียนการสอนแบบ แก้ปัญหา (Problem-Solving)

๑) ลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ดังนี้ ^{๓๔}

๑. Active Learning เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ หรือปฏิบัติด้วยตนเองด้วยความ กระตือรือร้น เช่น ได้คิด ค้นคว้า ทดลองรายงาน ทำโครงการ สัมภาษณ์ แก้ปัญหา ฯลฯ ได้ใช้ ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง ผู้สอนทำหน้าที่เตรียมการจัด บรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อสิ่งเร้าเสริมแรงให้คำปรึกษาและสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

๒. Construct เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ค้นพบสาระสำคัญหรือองค์การความรู้ใหม่ด้วยตนเอง อันเกิด จากการได้ศึกษาค้นคว้าทดลอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง ทำให้ ผู้เรียนรักการอ่าน รักการศึกษาค้นคว้าเกิดทักษะในการแสวงหาความรู้ เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ ซึ่งนำไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning Man) ที่พึงประสงค์

๓. Resource เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งบุคคลและ เครื่องมือทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์ กับ สิ่งแวดล้อมทั้งที่ เป็นมนุษย์ (เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่าง ๆ) ธรรมชาติและ เทคโนโลยีตามหลักการที่ว่า"การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาและทุกสถานการณ์"

^{๓๔} คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, การปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด. หน้า ๓๗.

๔. Thinking เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิด ผู้เรียนได้ฝึกวิธีคิดในหลายลักษณะ เช่น คิดคล่อง คิดหลากหลาย คิดละเอียด คิดชัดเจน คิดถูก ทางคิดกว้าง คิดลึกซึ้ง คิดไกล คิดอย่างมีเหตุผล เป็นต้น (ทศนา แวมมณี และคณะ, ๒๕๔๓: ๕๕-๕๙) การฝึกให้ผู้เรียนได้คิดอยู่เสมอในลักษณะต่าง ๆ จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น คิดอย่างรอบคอบมีเหตุผล มีวิจารณญาณ ในการคิด มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่จะเลือกรับและปฏิเสธข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถแสดงความคิด เห็นออกได้อย่างชัดเจนและมี เหตุผลอันเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน

๕. Happiness เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข เป็นความสุขที่เกิดจาก ประการที่หนึ่ง ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนสนใจสาระการเรียนรู้ ชวนให้สนใจใฝ่ค้นคว้าศึกษาท้าทาย ให้แสดง ความสามารถและให้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ ประการที่สองปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร มีการช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมร่วมด้วยช่วยกัน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีความสุขและสนุกกับการเรียน

๖. Participation เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดงาน วางเป้าหมายร่วมกัน และมีโอกาสเลือกทำงานหรือศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่ตรงกับ ความถนัดความสามารถ ความสนใจ ของตนเอง ทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความกระตือรือร้น มองเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนและสามารถ ประยุกต์ความรู้นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง

๗. Individualization เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนในความเป็นเอกลักษณ์ ผู้สอนยอมรับในความสามารถ ความคิดเห็น ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพมากกว่าเปรียบเทียบแข่งขันระหว่างกันโดยมีความเชื่อมั่นผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ได้ และมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

๘. Good Habit เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่ดีงาม เช่น ความรับผิดชอบ ความเมตตา กรุณา ความมีน้ำใจ ความขยัน ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละและลักษณะนิสัยในการทำงานอย่างเป็นกระบวนการการทำงานร่วมกับผู้อื่น การยอมรับผู้อื่นและการเห็นคุณค่าของงาน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ได้ประยุกต์ความรู้ไปใช้

ประโยชน์ในชีวิตได้มีความสุขและสนุกกับการเรียนรู้ตลอดจนมีคุณลักษณะนิสัยดีงามที่สังคมพึงปรารถนา

อีริกเจนเซน (Jensen) ได้กล่าวถึงการสนับสนุนแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นหลัก (Brain-Based Learning) โดยเสนอข้อเท็จจริงว่า การเรียนรู้ที่ดีที่สุดจะเกิดขึ้นเป็นลำดับที่อาจคาดหมายได้ลำดับดังกล่าวแบ่งออกได้ ๕ ขั้นตอน ดังนี้^{๓๖}

๑. ขั้นเตรียมการ (Preparation Stage) ในขั้นนี้ คือ การเตรียมกรอบงานเพื่อการเรียนรู้ใหม่ และเริ่มใช้สมองของผู้เรียนเกิดการทำงานอย่างต่อเนื่อง ในขั้นนี้กระบวนการเรียนการสอน มักจะเน้นการทบทวนเรื่องการนำเสนอเป็นภาพ หรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง หากผู้เรียนมีความรู้เดิมมาก่อนจะทำให้การเรียนรู้เร็วขึ้น เช่น การฟังเรื่องตลกอาจไม่ขำเลย หากไม่รู้เรื่องเดิมมาก่อน

๒. ขั้นรับรู้ (Acquisition Stage) นิวรอนส์ของประสาทจะทำงานเชื่อมโยงกัน แหล่งข้อมูลในการรับรู้ ได้แก่ การอภิปราย การบรรยาย การใช้เครื่องมือทางการเห็น การให้สิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติ การแสดงบทบาทตัวอย่าง การอ่าน การทำโครงการกลุ่ม การทำกิจกรรมคู่ ฯลฯ ดังนั้น การให้ผู้เรียนเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างได้ ก็ควรให้เขาได้พูดได้ปฏิบัติ เนื่องจากสมองจะซึมซับข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่เป็นส่วนเล็ก ๆ มาประสานต่อกันได้ การให้รูปแบบและประสบการณ์จะทำให้สมองของผู้เรียนรับรู้ได้มากขึ้น จนกระทั่งจับข้อมูลสำคัญได้ สมองอาจจะสร้างเงื่อนไข และการรับกฎเกณฑ์โดยรวม ซึ่งผู้เรียนอาจปรับได้ บ่อยครั้งที่มักพบว่าทั้งในชั้นเรียนหรือในโรงเรียนสิ่งที่ครูสอนอาจไม่ใช่สิ่งที่นักเรียนเรียนรู้ ดังนั้นในการเรียนการสอนจึงต้องให้สมองของผู้เรียนรับรู้และให้นักเรียนได้ประสบการณ์ต่าง ๆ จากการเรียนรู้เอง สัดส่วนของเวลาที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติและพูด ควรมีมากกว่าการนั่ง และการฟัง ครูส่วนใหญ่มักจัดเวลาสำหรับผู้เรียนน้อยมากในการปฏิบัติทดลอง การอภิปราย การทบทวนความรู้ และผลที่ได้รับ ก็คือต้องมาสอนกันใหม่ มาตรฐานการศึกษาต้องการให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้น มีการคิดวิเคราะห์ และขยายเนื้อหาสาระที่เรียน แต่ในทางตรงกันข้าม ครูกลับไม่ขยายกรอบเวลาให้นักเรียนได้เรียนรู้ที่กว้างขึ้น

๓. ขั้นขยายรายละเอียดเพิ่มเติม (Elaboration Stage) ช่องว่างสำคัญในการเรียนการสอน คือ ช่องว่างระหว่างสิ่งที่ครูอธิบาย กับสิ่งที่นักเรียนเข้าใจ การลดช่องว่างนี้

^{๓๖} อีริกเจนเซน, **Jensen, Eric**. Brain-Based Learning. San Diego: The Brain Store Publishing, 2000, P 33-38.

ครูจำเป็นต้องให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเข้าใจสิ่งที่เรียนได้ลึกซึ้งขึ้น และได้ข้อมูลย้อนกลับด้วยกลวิธีให้ความหมายโดยนัย หรืออย่างแจ่มแจ้ง (Explicit) ครูให้การแก้ไขความคู่กับการสอน โดยหลักการของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การขยายความโดยนัยหรืออย่างแจ่มแจ้ง เป็นเรื่องสำคัญในขั้นตอนนี้ กลวิธีที่ให้ความหมายอย่างแจ่มแจ้ง ได้แก่ การให้ คำเฉลย การตรวจสอบ การย่อความหรือสรุปความ การให้ข้อมูล สำหรับการให้ความหมายโดยนัย ได้แก่ การเล่นเกมบทบาทสมมุติ การไปศึกษานอกสถานที่ การใช้ประสบการณ์ในชีวิตจริง การขยายรายละเอียดเพิ่มเติมในสิ่งที่เรียนรู้ จะช่วยให้สมองมีโอกาสได้จัด วิเคราะห์ ตรวจสอบและเรียนรู้ได้ลึกซึ้งขึ้น การทำงานของระบบประสาทจะพัฒนาได้โดยการลองผิดลองถูก ยิ่งมีการทดลองฝึกปฏิบัติและได้ข้อมูลย้อนกลับมากขึ้นเท่าใด คุณภาพในการทำงานของสมองก็จะยิ่งดีขึ้นเท่านั้น การเรียนโดยการท่องจำอาจจะช่วยให้สามารถทำคะแนนในการสอบได้ แต่อาจจะไม่ทำให้สามารถคิดในระดับสูงได้ ดังนั้น นักเรียนจึงควรได้ข้อมูลย้อนกลับในการเรียนรู้ให้มากอย่างพอเพียง การเรียนรู้สิ่งอื่น ๆ ก็จะมาตามได้เอง ประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับก็คือ การมีโอกาสดำเนินงานและประเมินงานของตนเองและของผู้อื่น พร้อมทั้งได้ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นเรื่องเป็นราวด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพ

๔. ขั้นสร้างความทรงจำ(Memory Formation Stage) จะมีการให้กระบวนการขยายรายละเอียด ในการเรียนรู้เพิ่มเติม โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ทดลอง หรือมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนการสอน การทรงจำ ก็อาจดีหรือไม่ดีได้ ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเก็บกักความทรงจำนั้น ๆ ของแต่ละบุคคล ซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการด้วยกัน เช่น การพักผ่อนที่เพียงพอ ระดับของอารมณ์ บริบท อาหาร คุณภาพและปริมาณของการเชื่อมโยงระดับของสมอง สภาวะของผู้เรียน ความรู้เดิม ฯลฯ การพักผ่อนอย่างพอเพียงจะช่วยให้สมองทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในการรวบรวมข้อมูล อาหารที่ดีมีประโยชน์ก็สามารถทำให้ร่างกายได้รับสารที่ช่วยให้การทรงจำที่ดีได้

๕. ขั้นบูรณาการเพื่อนำไปใช้ (Functional Integration Stage) ในขั้นนี้ ผู้เรียนจะสามารถระลึกสิ่งที่เรียนรู้ และนำไปใช้ได้

ขั้นตอนที่ถือว่าสำคัญที่สุด คือ ขั้นตอนที่ ๒, ๓ และ ๔ ซึ่งผู้สอนต้องตระหนักเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ได้ตามที่คาดหวัง โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน โดยการพูด และการปฏิบัติกิจกรรม

๑) แนวทางการจัดกิจกรรม

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ใช้องค์ความรู้ ทักษะและเจตคติ จากการเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียนมาปฏิบัติกิจกรรมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ อันได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งจะส่งผลในการพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีทักษะการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก อันได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทยและมีจิตสาธารณะ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้กับนักเรียนประกอบด้วย กิจกรรม ๓ ลักษณะ ดังนี้ ^{๓๗}

๑) กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน ให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิด ตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียน และอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน จัดให้เรียน ๑ คาบ/สัปดาห์

๒) กิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดีมีความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันเอื้ออาทรและสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุง

^{๓๗} กรมวิชาการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑,

การทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียนและบริบทของโรงเรียนและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย

๓) กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชนและท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความตั้งใจ ความเสียสละต่อสังคมและการมีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่างๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมวันสำคัญต่างๆโรงเรียนจัดเวลาให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม

๒) บรรยาการกิจกรรมการเรียนการสอน

องค์ประกอบด้าน “การจัดการเรียนรู้” นับว่าเป็นองค์ประกอบหลักที่แสดงถึงการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายที่แท้จริงของการเรียนรู้ บทบาทของครู และบทบาทของผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นสำคัญจะทำได้สำเร็จเมื่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ครู และผู้เรียน มีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับความหมายของการเรียนรู้ไว้ดังนี้^{๓๔}

๑. การเรียนรู้เป็นงานเฉพาะบุคคล ทำแทนกันไม่ได้ ครูที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ต้องเปิดโอกาสให้เขาได้มีประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตัวของเขาเอง

๒. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่ต้องมีการใช้กระบวนการคิดสร้างความเข้าใจความหมายของสิ่งต่างๆ ดังนั้น ครูจึงควรกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ

๓. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคมเพราะในเรื่องเดียวกันอาจคิดได้หลายแง่หลายมุมทำให้เกิดการขยายเพิ่มเติมข้อความรู้ ตรวจสอบความถูกต้องของการเรียนรู้ตามที่สังคมยอมรับด้วย ดังนั้น ครูที่ปรารถนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่นหรือแหล่งข้อมูลอื่นๆ

๔. การเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน เป็นความรู้สึกรื่นเริง เพราะหลุดพ้นจากความไม่รู้นำไปสู่ความใฝ่รู้ยากยิ่งเพราะเป็นเรื่องน่าสนุก ครูจึงควรสร้างภาวะ

^{๓๔} ทิศนา ขัมมณี, การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ : แนวคิดวิธีและเทคนิคการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๑. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔),

ที่กระตุ้นให้เกิดความอยากรู้หรือคับข้องใจบ้างผู้เรียนจะหาคำตอบเพื่อให้หลุดพ้นจากความข้องใจและเกิดความสุขขึ้นจากการได้เรียนรู้เมื่อพบคำตอบด้วยตนเอง

๕. การเรียนรู้เป็นงานต่อเนื่องตลอดชีวิตขยายพรมแดนความรู้ได้ไม่มีที่สิ้นสุด ครูจึงควรสร้างกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการแสวงหาความรู้ไม่รู้จบ

๖. การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงเพราะได้รู้มากขึ้นทำให้เกิดการนำความรู้ไปใช้ในการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ เป็นการพัฒนาไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับรู้ผลการพัฒนาของตัวเองด้วย

จากความหมายของการเรียนรู้ที่กล่าวมา ครูจึงต้องคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้^{๓๙}

- ๑) ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
- ๒) การเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก
- ๓) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน
- ๔) การจัดกิจกรรมให้น่าสนใจ ไม่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกเบื่อหน่าย
- ๕) ความเมตตากรุณาต่อผู้เรียน
- ๖) การท้าทายให้ผู้เรียนอยากรู้
- ๗) การตระหนักถึงเวลาที่เหมาะสมที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้
- ๘) การสร้างบรรยากาศหรือสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการ

ปฏิบัติจริง

- ๙) การสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้
- ๑๐) การมีจุดมุ่งหมายของการสอน
- ๑๑) ความเข้าใจผู้เรียน
- ๑๒) ภูมิหลังของผู้เรียน
- ๑๓) การไม่ยึดวิธีการใดวิธีการหนึ่งเท่านั้น
- ๑๔) การเรียนการสอนที่ดีเป็นพลวัตร (dynamic) กล่าวคือ มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งในด้านการจัดกิจกรรม การสร้างบรรยากาศ รูปแบบเนื้อหาสาระ เทคนิค วิธีการ
- ๑๕) การสอนในสิ่งที่ไม่ไกลตัวผู้เรียนมากเกินไป

^{๓๙} [www.kmutt.ac.th/organization//tech/constructionism 5.html](http://www.kmutt.ac.th/organization//tech/constructionism%205.html) (20/08/12).

๑๖) การวางแผนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

การเรียนรู้ตามแนวทางของทฤษฎี Constructionist มีหลักสำคัญอย่างหนึ่งก็คือการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสัมผัสและแลกเปลี่ยนความรู้กับสมาชิกในกลุ่ม บรรยากาศการเรียนการสอนที่ดีนับเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้เกิดกระบวนการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เรียน ซึ่งควรจะมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ มีทางเลือก มีความหลากหลายและการมีความเป็นกันเอง

(๑) การมีทางเลือก (Choice) คือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกสร้างหรือปฏิบัติสิ่งที่ตนเองอยากจะทำหรือสนใจ การสร้างงานหรือการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมอะไรซักอย่างหนึ่ง ครูควรจะให้โอกาสกับผู้เรียนในการได้คิดหรือเริ่มมองสิ่งที่เขาอยากจะทำด้วยตัวของเขาเองในบรรยากาศการเรียนที่ผู้เรียนมีทางเลือกสร้างสิ่งที่ตนเองสนใจ ผู้เรียนจะมีความเต็มใจและใส่ใจที่จะทำงานนั้นจนสำเร็จ เพราะเป็นงานที่เขาคิดขึ้นมาเอง เขามีความรู้สึกในความเป็นเจ้าของ รู้สึกมีส่วนร่วมในการสร้างขึ้นมา และเมื่อผู้เรียนคิดเป้าหมายของการสร้างหรือคิดสิ่งที่เขาอยากจะทำได้แล้วก็แสดงว่าผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้จากทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติได้ ซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี เนื่องจากผู้เรียนจะรู้ว่าควรจะทำอะไรจากความรู้ที่มีอยู่และเมื่อเขาได้ลงมือปฏิบัติเขาก็จะเรียนรู้จากการปฏิบัติงานนั้น

(๒) การมีความหลากหลาย (Diversity) ความหลากหลายนั้นมีความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ตามทฤษฎี Constructionist ๒ ประการ คือความหลากหลายของทักษะและความหลากหลายของรูปแบบ

(๓) ความหลากหลายของทักษะ หมายถึง การที่ผู้เรียนมีทักษะที่แตกต่างกันหลายระดับจากผู้ที่ไม่รู้เรื่องไปจนถึงผู้ที่มีความรู้มาก หรือในบางครั้งสิ่งนี้จะหมายถึงกลุ่มคนที่มีอายุแตกต่างกันมาอยู่รวมกันภายใต้บรรยากาศการเรียนรู้เดียวกัน มีการแลกเปลี่ยนหรือถ่ายทอดประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ในบรรยากาศและสภาพการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความหลากหลายของทักษะและระดับความสามารถจะทำให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกัน โดยปกติแล้วคนแต่ละคนจะมีความสามารถและทักษะแตกต่างกัน บางคนอาจจะเก่งในบางเรื่องแต่ในบางเรื่องก็ไม่ถนัด แต่ในขณะเดียวกันถ้ามีคนเก่งในเรื่องที่คนอื่นไม่ถนัดก็สามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันได้ ดังนั้นคนที่มีความสามารถน้อยสามารถเรียนรู้ได้จากคนที่มีความรู้มากกว่าตนเองส่วนผู้ที่ถ่ายทอดทักษะจะเพิ่มพูนความรู้มากขึ้นและเกิดความภาคภูมิใจจากการได้ช่วยเหลือและอธิบายสิ่งต่างๆให้กับผู้อื่น นอกจากนั้นในการสร้างงานของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน จะ

เป็นการสร้างจินตนาการให้กับคนอื่น ความคิดจะถูกยืมและเสริมแต่งความรู้ให้เจริญงอกงามขึ้นด้วย

(๔) ความหลากหลายของรูปแบบ หมายถึง ความหลากหลายในวิธีการในการสร้างงาน เมื่อมีการสร้างงานจะไม่มีวิธีการหรือกระบวนการใดที่ถือว่าถูกต้องที่สุด เพราะคนแต่ละคนมีความถนัดในการสร้างงานไม่เหมือนกัน การที่จะเอาความคิดของคนอื่นมาตัดสินกระบวนการในการสร้างงานของอีกคนหนึ่งนั้นเป็นวิธีการที่ไม่ถูกต้องนัก เพราะผู้ที่สร้างเองเท่านั้นจะเป็นผู้ที่บอกได้ว่าวิธีการที่เหมาะสมสำหรับเขาคือวิธีการใด

(๕) การมีความเป็นกันเอง (Congeniality) หมายถึง ความเป็นกันเองของสมาชิกทั้งหมด ได้แก่ ผู้เรียน,ครู ควรมีความเป็นมิตรเป็นกันเอง และเชื่อเชิญต่อผู้เรียนให้ผู้เรียนได้คิดหรือสร้างงานด้วยตนเอง ได้แสดงความคิดเห็น ได้ช่วยเหลือกัน เกิดความสามัคคีและมิตรภาพที่ดีต่อกัน นอกจากนั้นสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ การให้เวลาที่พอเพียงในการทำงาน เพราะในการเริ่มต้นทำงานนั้นผู้เรียนจะต้องใช้เวลามากพอสมควร อาจจะใช้เวลาในการคิด , พูดคุย ,การเดินไปดูงานของคนอื่นๆแล้วหยิบยืมความคิดมาใช้ นอกจากนั้นควรจะมีเวลาสำหรับผู้เริ่มต้นสิ่งที่ผิดพลาดไป มีเวลาสำหรับการเผชิญอุปสรรคหรือสิ่งที่ปัญหาหรือให้เวลาสำหรับการไม่ได้ทำอะไรเลย(เพราะกำลังใช้ความคิด)บรรยากาศการเรียนรู้เหล่านี้จะมีทั้งความสนุกสนานในการทำงาน รวมทั้งความผิดหวัง และความภาคภูมิใจในความสำเร็จ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้สามารถนำมาแลกเปลี่ยนเป็นประสบการณ์กับผู้อื่นได้ ดังนั้น ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้พบได้พูดคุยและสร้างมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่มีความสนใจ รัก และชอบทำอะไรคล้ายๆกันหรือเผชิญปัญหาบางอย่างคล้ายๆกัน เกิดความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ ใส่ใจซึ่งกันและกัน พยายามช่วยกันแก้ปัญหา บรรยากาศและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ดังกล่าวทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความเป็นมิตรเป็นกันเอง ก่อให้เกิดความสามัคคีร่วมกันและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๔๐}

^{๔๐} www.kmutt.ac.th/organization//tech/constructionism5.html (20/08/12).

๓) เครื่องมืออุปกรณ์

หลายๆท่านคงคิดอยู่ในใจว่าเครื่องมือที่จะนำมาใช้ควรมีลักษณะอย่างไร ถ้าเรามองที่หลักการของทฤษฎี Constructionism ซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติหรือสร้างสิ่งที่มีความหมายกับตนเอง ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ก็ควรจะมีลักษณะที่เอื้อต่อการที่จะให้ผู้เรียนนำมาสร้างเป็นชิ้นงานที่สำเร็จได้และตอบสนองความคิดและจินตนาการของผู้เรียนได้ หรือถ้ากล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือเครื่องมือแทบทุกชนิดที่สามารถให้ผู้เรียนสร้างงานได้หรือสามารถลงมือปฏิบัติด้วยตนเองได้นั่นเอง กิจกรรมต่างๆที่สามารถสร้างงานได้ เช่น การปั้นดินน้ำมัน การแกะสลัก การทอผ้า การทำอาหาร การเขียนเรื่องราว/แต่งตำรา งานหัตถกรรม การเขียนโปรแกรม การวาดรูป การสร้างโจทย์คำถาม การทดลองทางวิทยาศาสตร์ หรือการสร้างงานอื่นๆอีกมากมายนอกจากนี้ในบางครั้งเทคนิควิธีการสอนก็อาจเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ได้ เช่น การสอนแบบสั่งงานหรือการสอนแบบมอบหมายงาน เป็นการเรียนที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ซึ่งอาจจะเป็นงานเดี่ยวหรืองานกลุ่มก็ได้แต่ควรจัดบรรยากาศการเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างไรก็ตามในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีว่าเทคโนโลยีมีบทบาทมากโดยเฉพาะเทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์ ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการเรียนการสอนสำหรับการสร้างคนให้เรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีนั้นมีความจำเป็นมาก (โดยเฉพาะการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย)ซึ่งควรจะนำเทคโนโลยีโดยเฉพาะเทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้ สืบเนื่องจากเครื่องมือส่วนใหญ่ที่ทาง M.I.T. นำมาถ่ายทอดจะเป็นเครื่องมือที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีไปพร้อมกับการสร้างงานด้วย เช่น โปรแกรม Microworld , Robot Design , Electronic Newspaper เป็นต้น คอมพิวเตอร์นั้นเป็นเครื่องมือที่ดีและง่ายต่อการเรียนรู้หลักการของทฤษฎี Constructionis) เนื่องจากเอื้อต่อการที่จะให้ผู้เรียนสร้างงานที่สำเร็จได้ภายในโปรแกรมคอมพิวเตอร์เองและยังตอบสนองความคิดและจินตนาการของผู้เรียนได้ดี โดยไม่ต้องใช้ทรัพยากรภายนอกมากนัก สามารถแสดงให้เห็นลำดับความคิดได้ เช่น โปรแกรม Microworld และนอกจากนั้นคอมพิวเตอร์ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงกับระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้อีกด้วย ดังนั้นถ้าผู้เรียนได้สร้างงานจากเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยี นอกจากจะเรียนรู้เนื้อหาที่สร้างแล้วผู้เรียนก็จะเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีไปในตัวด้วย เมื่อเรียนรู้ไประดับหนึ่งก็จะเกิดความคล่องในเทคโนโลยีนั้นและก่อให้เกิดความมั่นใจที่เพียงพอสำหรับการนำไปใช้ในการทำงานหรือพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔) การเรียนรู้กิจกรรมของผู้เรียน

องค์ประกอบสุดท้ายที่สำคัญและนับว่าเป็นเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างจากเดิมที่เน้นเนื้อหาสาระเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับองค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้ทั้งนี้ เพราะการจัดการเรียนรู้ก็เพื่อเน้นให้มีผลต่อการเรียนรู้ ดังนั้น ตัวบ่งชี้ที่บอกถึงลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน ประกอบด้วย

๑. การเรียนรู้อย่างมีความสุขอันเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลคำนึงถึงการทำงานของสมองที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการทางอารมณ์ของผู้เรียนผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องที่ต้องการเรียนรู้ในบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติ บรรยากาศของการเอื้ออาทรเป็นมิตรตลอดจนแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายนำผลการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้

๒. การเรียนรู้จากการได้คิดและลงมือปฏิบัติจริงหรือกล่าวอีกลักษณะหนึ่งคือ “เรียนด้วยสมองและสองมือ” เป็นผลจากการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้คิด ไม่ว่าจะเกิดจากสถานการณ์หรือคำถามก็ตามและได้ลงมือปฏิบัติจริงซึ่งเป็นการฝึกทักษะที่สำคัญคือ การแก้ปัญหาความมีเหตุผล

๓. การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่นเป้าหมายสำคัญด้านหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญคือผู้เรียนแสวงหาความรู้ที่หลากหลายทั้งในและนอกโรงเรียน ทั้งที่เป็นเอกสาร วัสดุ สถานที่ สถานประกอบการ บุคคลซึ่งประกอบด้วย เพื่อน กลุ่มเพื่อน วิทยากร หรือผู้เป็นภูมิปัญญาของชุมชน

๔. การเรียนรู้แบบองค์รวมหรือบูรณาการเป็นการเรียนรู้ที่ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ ได้สัดส่วนกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ความดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชาที่จัดให้เรียนรู้

๕. การเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ของตนเองเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเข้าใจของผู้จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่าทุกคนเรียนรู้ได้และเป้าหมายที่สำคัญคือ พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถที่จะแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ผู้จัดการเรียนรู้จึงควรสังเกตและศึกษาธรรมชาติของการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าถนัดที่จะเรียนรู้แบบใดมากที่สุดในขณะที่เดียวกันกิจกรรมการเรียนรู้จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดอีกครั้งในการเรียนรู้โดยโครงงาน) การสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ผู้เรียนจะได้รับการฝึกด้านการจัดการแล้วยังฝึกด้านสมาธิความมีวินัยในตนเองและการรู้จักตนเองมากขึ้น

เมื่อครูจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลแล้วและมีความประสงค์จะตรวจสอบว่าได้ดำเนินการถูกต้องตามหลักการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญหรือไม่ครูสามารถตรวจสอบด้วยตนเองโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานด้านกระบวนการมาตรฐานที่ ๑๘ ซึ่งมีตัวบ่งชี้ดังต่อไปนี้

๑. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติ และสนองความต้องการของผู้เรียน
๒. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ
๓. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
๔. มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีและสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
๕. มีการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียน
๖. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสุนทรียภาพอย่างครบถ้วน ทั้งด้านดนตรี ศิลปะและกีฬา
๗. ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยการทำงานร่วมกับผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน
๘. มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการหลากหลายและต่อเนื่อง
๙. มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรักสถานศึกษาของตนและมีความกระตือรือร้นในการไปเรียน

๕) ลักษณะเด่นของแหล่งกิจกรรมการเรียนรู้นัก

การใช้แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญในกระบวนการจัดการเรียนรู้นักสำหรับผู้เรียน เพราะผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากสภาพจริง การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จะเกี่ยวข้องกับบุคคล สถานที่ ธรรมชาติ หน่วยงานองค์กร สถานประกอบการ ชุมชน และสิ่งแวดล้อมอื่นๆซึ่งผู้เรียน ผู้สอน สามารถศึกษาค้นคว้าหาความรู้หรือเรื่องที่สนใจศึกษาได้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งที่เป็นธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น ชุมชนและธรรมชาติเป็นชุมทรัพย์มหาศาล

ที่เราสามารถค้นพบความรู้ได้ไม่รู้จบ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองและลักษณะเด่นของการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้มีดังนี้^{๔๑}

๑. ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง
 ๒. ผู้เรียนได้ฝึกการทำงานเป็นกลุ่มร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาต่างๆซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้และทักษะกระบวนการต่างๆ
 ๓. ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการสังเกต การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตีความหมายและการสรุปความ คิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ
 ๔. ผู้เรียนได้ประเมินผลการทำงานได้ด้วยตนเอง
 ๕. ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้และเผยแพร่ความรู้ได้
 ๖. ผู้สอนเป็นที่ปรึกษา ให้ความรู้ ให้คำแนะนำ ให้การสนับสนุน
- สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การจัดการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่โดยผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เกิดความเข้าใจ การเรียนรู้แบบองค์รวมหรือบูรณาการเป็นการเรียนรู้ที่ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆได้สัดส่วนกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ความดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชาที่จัดให้เรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ของตนเองเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเข้าใจของผู้จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่าทุกคนเรียนรู้ได้และเป้าหมายที่สำคัญและสามารถนำความรู้ไปบูรณาการใช้ในชีวิตประจำวัน และมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการศึกษาที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นคนเก่งคนดี และมีความสุข

๒.๓.๕ ด้านการวัดผลและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการคือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา

^{๔๑} เลขาธิการสภาการศึกษา, การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.๒๕๕๐), หน้า ๔-๖.

และระดับชาติ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น ๔ ระดับ ได้แก่ ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ มีรายละเอียด ดังนี้

๑. การประเมินระดับชั้นเรียน เป็นการวัดและประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ผู้สอนดำเนินการเป็นปกติและสม่ำเสมอ ในการจัดการเรียนการสอน ใช้เทคนิคการประเมินอย่างหลากหลาย เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การประเมินโครงงาน การประเมินชิ้นงาน/ภาระงาน แฟ้มสะสมงาน การใช้แบบทดสอบ ฯลฯ โดยผู้สอนเป็นผู้ประเมินเองหรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมิน ในกรณีที่ไมผ่านตัวชี้วัดให้มีการสอนซ่อมเสริม

๒. การประเมินระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินที่สถานศึกษาดำเนินการเพื่อตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค ผลการประเมินการอ่าน คณิตวิเคราะห์ และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีจุดพัฒนาในด้านใด รวมทั้งสามารถนำผลการเรียนของผู้เรียนในสถานศึกษาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับชาติ ผลการประเมินระดับสถานศึกษาจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงนโยบาย หลักสูตร โครงการ หรือวิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาและการรายงานผลการจัดการศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชน

๓. การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ตามภาระความรับผิดชอบ สามารถดำเนินการโดยประเมินคุณภาพผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ด้วยข้อสอบมาตรฐานที่จัดทำและดำเนินการโดยเขตพื้นที่การศึกษา หรือด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัด ในการดำเนินการจัดสอบ นอกจากนี้ยังได้จากการตรวจสอบ ทบทวนข้อมูลจากการประเมินระดับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

๔. การประเมินระดับชาติ เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติตาม มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดให้ ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ เข้ารับการประเมิน ผลจากการประเมินใช้เป็นข้อมูลในการ เทียบเคียงคุณภาพการศึกษาในระดับ ต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยกระดับ คุณภาพการจัดการศึกษา ตลอดจนเป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในระดับนโยบายของ ประเทศการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานสอง ประการคือการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพ การเรียนรู้ของผู้เรียน ให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมิน ตามตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุก ระดับไม่ว่าจะเป็นระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และ ระดับชาติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยใช้ ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และ ความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียนตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ ผู้เรียนเกิด การพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้แบ่งออกเป็น ๔ ระดับได้แก่ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติมีรายละเอียด ดังนี้

๑) การประเมินระดับชั้นเรียน เป็นการวัดและประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการ จัดการเรียนรู้ ผู้สอนดำเนินการเป็นปกติและสม่ำเสมอ ในการจัดการเรียนการสอน ใช้ เทคนิคการประเมินอย่างหลากหลาย เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การ ประเมินโครงงาน การประเมินชิ้นงาน/ ภาระงาน แฟ้มสะสมงาน การใช้แบบทดสอบ ฯลฯ โดยผู้สอนเป็นผู้ประเมินเองหรือเปิดโอกาส ให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมิน ในกรณีที่ไมผ่านตัวชี้วัดให้มี การสอนซ่อมเสริม

การประเมินระดับชั้นเรียนเป็นการตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการ ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่ และมากน้อยเพียงใด มีสิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงและส่งเสริมในด้านใด นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลให้ผู้สอนใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนของตนด้วย ทั้งนี้โดย สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

๒) การประเมินระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินที่สถานศึกษาดำเนินการ เพื่อตัดสินผล การเรียนของผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค ผลการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ของสถานศึกษา ว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของ ผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีจุดพัฒนาในด้านใด รวมทั้งสามารถนำผลการเรียน ของผู้เรียนในสถานศึกษาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับชาติ ผลการประเมินระดับ สถานศึกษาจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงนโยบาย หลักสูตร โครงการ หรือ วิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษา ตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาและการรายงานผลการจัด การศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชน

๓) การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนใน ระดับเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ตามภาระความรับผิดชอบ สามารถดำเนินการโดยประเมินคุณภาพผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ด้วยข้อสอบมาตรฐานที่จัดทำและดำเนินการโดยเขตพื้นที่การศึกษา หรือด้วยความร่วมมือ กับหน่วยงานต้นสังกัด ในการดำเนินการจัดสอบ นอกจากนี้ยังได้จากการตรวจสอบ ทบทวนข้อมูลจากการประเมินระดับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

๔) การประเมินระดับชาติเป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติตาม มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดให้ ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ เข้ารับการประเมิน ผลจากการประเมินใช้เป็นข้อมูลในการ เทียบเคียงคุณภาพการศึกษาในระดับต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยกระดับคุณภาพ การจัดการศึกษาตลอดจนเป็นข้อมูลสนับสนุน การตัดสินใจในระดับนโยบายของประเทศ ข้อมูลการประเมินในระดับต่าง ๆ ข้างต้น เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาในการตรวจสอบ ทบทวนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ถือเป็นภาระความรับผิดชอบของสถานศึกษาที่จะต้อง จัดระบบดูแลช่วยเหลือ ปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตาม ศักยภาพบนพื้นฐาน ความแตกต่างระหว่างบุคคลที่จำแนกตามสภาพปัญหาและความ ต้องการ ได้แก่ กลุ่มผู้เรียนทั่วไป กลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ กลุ่มผู้เรียนที่มี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาด้านวินัยและพฤติกรรม กลุ่มผู้เรียนที่

ปฏิเสธรโรงเรียน กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม กลุ่มพิการทางร่างกายและสติปัญญาเป็นต้น ข้อมูลจากการประเมินจึงเป็นหัวใจของสถานศึกษาในการดำเนินการช่วยเหลือผู้เรียนได้ทันทั่วทั้งที่ ปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาและประสบความสำเร็จในการเรียน ^{๔๒}

สวัสดี สุวรรณอักษร ได้นำเสนอแนวทางการวัด และประเมินผลวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ไว่ดังนี้^{๔๓}

๑) การสังเกตความประพฤติหรือพฤติกรรมของนักเรียน เป็นรายบุคคล ในโอกาสต่าง ๆ ว่าเมื่อได้รับการอบรมสั่งสอนไปแล้ว นักเรียนมีพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ วิธีการนี้จะต้องอาศัยความเที่ยงตรง เวลา และความอดทน จึงจะเห็นพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงของนักเรียนได้บ้าง อย่างไรก็ตามขอให้สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนว่าพฤติกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลังมีความแตกต่างกันหรือไม่

๒) การซักถามสอบถามหรือสัมภาษณ์ ทั้งตัวนักเรียนเองและบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๓) การทดสอบทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน โดยอาจใช้แบบทดสอบแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแบบตรวจสอบความรู้สึก หรือเจตคติ หรือค่านิยม แบบสำรวจปัญหาต่างๆ ของนักเรียน

๔) การตรวจผลงานการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมของนักเรียน ที่ครูอาจารย์มอบหมายให้ทำ หรือที่นักเรียนดำเนินการเองด้วยความเอาใจใส่และขยันหมั่นเพียร

๕) การพิจารณาจากความคิดเห็นหรือจากการให้คะแนน หรือการประเมินค่าของบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ครูอาจารย์ประจำวิชาต่าง ๆ พ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียน และเพื่อนนักเรียนด้วยกันเอง เพื่อดูว่านักเรียนแต่ละคนมีพฤติกรรมอันพึงประสงค์มากน้อยเพียงใด

^{๔๒} พระมหาสุจินต์สุมงคล “การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๑, ๒๕๕๓), หน้า ๕.

^{๔๓} สวัสดี สุวรรณอักษร, **บนเส้นทางพัฒนาการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนา, ๒๕๔๘), หน้า ๔๓.

เกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียน

๑. การตัดสิน การให้ระดับและการรายงานผลการเรียน

(๑) การตัดสินผลการเรียนในการตัดสินผลการเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้ การอ่าน คติวิเคราะห์และเขียนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้น ผู้สอนต้องคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนเป็นหลัก และต้องเก็บข้อมูลของผู้เรียนทุกด้านอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องในแต่ละภาคเรียน รวมทั้งสอนซ่อมเสริมผู้เรียนให้พัฒนาจนเต็มตามศักยภาพ

ระดับการศึกษา

ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖) การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ทักษะการคิดพื้นฐาน การติดต่อสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์และสมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม โดยเน้นจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๘ กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมได้ตามความพร้อมและจุดเน้น โดยสามารถปรับให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษาและสภาพของผู้เรียน ดังนี้

(๑) ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ ของเวลาเรียนทั้งหมด

(๒) ผู้เรียนต้องได้รับการประเมินทุกตัวชี้วัด และผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

(๓) ผู้เรียนต้องได้รับการตัดสินผลการเรียนทุกรายวิชา

(๔) ผู้เรียนต้องได้รับการประเมิน และมีผลการประเมินผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด ในการอ่าน คติวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

๑.๒ การให้ระดับผลการเรียน ระดับประถมศึกษา ในการตัดสินเพื่อให้ระดับผลการเรียนรายวิชา สถานศึกษาสามารถให้ระดับผลการเรียนหรือระดับคุณภาพการปฏิบัติของผู้เรียน เป็นระบบตัวเลข ระบบตัวอักษร ระบบร้อยละ และระบบที่ใช้คำสำคัญ สะท้อนมาตรฐานการประเมินการอ่าน คติวิเคราะห์และเขียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ให้ระดับผลการประเมินเป็น ดีเยี่ยม ดี และผ่าน

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จะต้องพิจารณาทั้งเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม การปฏิบัติกิจกรรมและผลงานของผู้เรียน ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด และให้ผลการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นผ่านและไม่ผ่าน

ระดับมัธยมศึกษา ในการตัดสินเพื่อให้ระดับผลการเรียนรายวิชา ให้ใช้ตัวเลขแสดงระดับผลการเรียนเป็น ๘ ระดับ

การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ให้ระดับผลการประเมินเป็น ดีเยี่ยม ดี และผ่าน

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต้องพิจารณาทั้งเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม การปฏิบัติกิจกรรมและผลงานของผู้เรียนตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดและให้ผลการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นผ่านและไม่ผ่าน

ฉบับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

๑. ปฏิบัติตามคำสั่ง คำขอร้อง และคำแนะนำที่ฟังและอ่าน อ่านออกเสียง ประโยค ข้อความ นิทาน และบทกลอนสั้นๆ ถูกต้องตามหลักการอ่าน เลือก/ระบุประโยค และข้อความตรงตามความหมายของสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายที่อ่าน บอกใจความสำคัญ และตอบคำถามจากการฟังและอ่าน บทสนทนา นิทานง่ายๆ และเรื่องเล่า

๒. พูด/เขียนโต้ตอบในการสื่อสารระหว่างบุคคล ใช้คำสั่ง คำขอร้อง และคำแนะนำ พูด/เขียนแสดงความต้องการ ขอความช่วยเหลือ ตอบรับและปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือในสถานการณ์ง่ายๆ พูดและเขียนเพื่อขอและให้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง เพื่อน ครอบครัว และเรื่องใกล้ตัว พูด/เขียนแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ใกล้ตัว กิจกรรมต่างๆ พร้อมทั้งให้เหตุผลสั้นๆ ประกอบ

๓. พูด/เขียนให้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง เพื่อน และสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว เขียนภาพ แผนผัง แผนภูมิ และตารางแสดงข้อมูลต่างๆ ที่ฟังและอ่าน พูด/เขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ใกล้ตัว

๔. ใช้ถ้อยคำ น้ำเสียง และกิริยาท่าทางอย่างสุภาพ เหมาะสม ตามมารยาทสังคมและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเทศกาล/วันสำคัญ/งานฉลอง/ชีวิตความเป็นอยู่ของเจ้าของภาษา เข้าร่วมกิจกรรมทางภาษาและวัฒนธรรมตามความสนใจ

๕. บอกความเหมือน/ความแตกต่างระหว่างการออกเสียงประโยคชนิดต่างๆ การใช้เครื่องหมายวรรคตอน ลำดับคำตามโครงสร้างประโยคของภาษาต่างประเทศและภาษาไทย เปรียบเทียบความเหมือน/ความแตกต่างระหว่างเทศกาล งานฉลองและประเพณีของเจ้าของภาษากับของไทย

๖. คำนวณ รวบรวมคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ และนำเสนอด้วยการพูด/การเขียน

๗. ใช้ภาษาสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนและสถานศึกษา

๘. ใช้ภาษาต่างประเทศในการสืบค้นและรวบรวมข้อมูลต่างๆ

๙. มีทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศ) เน้นการฟัง-พูด-อ่าน-เขียน) สื่อสารตามหัวเรื่องเกี่ยวกับตนเองครอบครัว โรงเรียน สิ่งแวดล้อม อาหาร เครื่องดื่ม เวลาว่างและนันทนาการสุขภาพและสวัสดิการการซื้อขาย ลมฟ้าอากาศ ภายในวงคำศัพท์ประมาณ ๑,๐๕๐-๑,๒๐๐ คำ (คำศัพท์ที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม)

๑๐. ใช้ประโยคเดียว ประโยคผสม(Compound Sentences) สื่อความหมายตามบริบทต่าง ๆ

สำหรับการจบการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น การศึกษาเฉพาะทาง การศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษาทางเลือก การศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส การศึกษาตามอัธยาศัยให้คณะกรรมการของสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักเกณฑ์ในแนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

๒.๔ แนวทางการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ เกิดขึ้นในช่วงที่สังคมไทยมีวิกฤติทางศีลธรรม คนไทยกำลังแสวงหากระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ วิธีคิดใหม่ที่มีประสิทธิภาพ ยิ่งกว่า เพื่อพลิกฟื้นความเข้มแข็งของระบบจริยธรรม และวัฒนธรรมของสังคมไทย ซึ่งคนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาหลักสูตรดังกล่าวมีเจตนารมณ์แน่วแน่ที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นคนเก่งดี และมีวิจรรณญาณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายพระสงฆ์และคฤหัสถ์ได้มองเห็นว่าการเรียนรู้ตามพุทธวิธีเป็นสิ่งที่ล้ำเลิศ และมีกระบวนการหรือ Technical know how อยู่ในสังคมไทยในหมู่พระสงฆ์และคฤหัสถ์ผู้ทรงคุณความรู้เมื่อได้มีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนโดยมหาเถรสมาคมนำโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายมหานิกายและธรรมยุติกนิกายพร้อมผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา ด้านหลักสูตร การเรียนรู้ จิตวิทยาพัฒนาการและการพัฒนาสื่อกำหนดแนวทางการจัดหลักสูตรพระพุทธศาสนาให้ถูกต้อง เหมาะสมและชัดเจน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดศรัทธาอย่างสูงในพระรัตนตรัย เชื่อมโยงบูรณาการสาระการเรียนรู้ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์โดยมีเอกภาพอยู่ที่ความ

มีศรัทธาอย่างแน่วแน่ต่อพระรัตนตรัย มุ่งนำหลักธรรมซึ่งมีอริยสัจ ๔ เป็นกรอบไว้จัดการเรียนรู้ขับเคลื่อนสาระการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามพุทธวิธี นำไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิต และนำกระบวนการเรียนรู้ตามพุทธวิธีไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การทำงานและการประกอบอาชีพ ดังนั้น การออกแบบการเรียนรู้เป็นการจัดการเรียนรู้ เชื่อมโยง เป็นอรรถสัมพันธ์บูรณาการให้เกิดความคิดรวบยอดหลัก คือพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ให้ผู้เรียนลงมือเรียนรู้ด้วยสมาธิและการพิจารณาตนเอง (Self Learning) การเรียนรู้ความคิดรวบยอด (Concept Learning) ในสาระการเรียนรู้ที่กำหนดฝึกปฏิบัติตามขั้น การบริหารจัดการและเจริญปัญญา ฝึกฝนให้เกิดสติ สมาธิอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้สาระหรือวิชาอื่น ด้วยการสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้งจะดำเนินไปจนถึงผลสำเร็จโดยมีคุณลักษณะที่เรียกได้ว่าเป็นลีลาการสอน ๔ อย่างดังนี้^{๔๔}

๑. สันทัดสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนจูงมือไปดูให้เห็นกับตา
๒. สมาทปนา ชักจูงให้เห็นจริง ชวนให้คล้อยตาม ต้องยอมรับ นำไปปฏิบัติ
๓. สมุตเตชนา เร้าใจให้แก่วอกฉ่ำ บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นและย่อท้อต่อความเหนื่อยยาก
๔. สัมปหังสนา ชโลมใจให้ชุ่มชื้น ราเริงเบิกบานพึงไม่เบื่อและเปี่ยมด้วยความหวังเพราะมองเห็นประโยชน์ที่ตนจะพึงได้รับจากการปฏิบัติ อาจผู้เป็นคำสั้นๆได้ว่า แจ่มแจ้ง จูงใจ กล่าวหาญ ราเริง หรือชี้วัด เจริญธรรม ฝึกคิดเบิกบาน ให้เกิดความศรัทธาเป็นรุ่งอรุณการศึกษาเมื่อจิตอ่อนโยนมีศรัทธาพร้อมที่จะพัฒนาตามลำดับ ๗ ขั้น ดังนี้

๑. มีศรัทธาเข้าไปหาครู
๒. ศึกษาคำสอนของท่าน
๓. จดจำเรื่องที่ศึกษา
๔. พิจารณาความหมายของคำที่จดจำมานั้น
๕. เกิดความเข้าใจเพราะเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นระบบ
๖. เกิดฉันทะ คือ ความพอใจ การศึกษาต้องสร้างฉันทะนี้ให้ได้
๗. อุตสาหะ คือ รับผิดชอบปฏิบัติลำดับขั้นทั้ง ๗ นี้ เป็นการศึกษาเพื่อชีวิตอาจลดขั้นลงเหลือสามขั้นใหญ่ดังนี้

^{๔๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธวิธีในการสอน. (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๑๓), หน้า ๑๒-๑๔.

ขั้นแรก รับฟังและจดจำข้อมูลที่ได้จากผู้อื่น (ลำดับที่ ๑-๓)

ขั้นที่สอง คือ การที่เรามีปฏิกิริยาต่อข้อมูลนั้น (ลำดับที่ ๔-๕) นั่นคือพิจารณาอย่างถี่ถ้วน การที่เราคิด คือ เราเป็นฝ่ายกระทำต่อข้อมูลนั้นโดยจับพลิกคว่ำพลิกหงายมีปฏิกิริยา (Reaction) คือกระทำต่อข้อมูลที่ได้รับ

ขั้นที่สามคือ เกิดเจตคติต่อเรื่องนั้นว่าดีหรือเลวถ้าเห็นว่าดีก็มีฉันทะ คือ ความพอใจที่จะทำตามและความอุตสาหพยายามจนเกิดทักษะ (ลำดับที่ ๖-๗) กลวิธีและอุปายประกอบการสอนพระพุทธศาสนา มีดังต่อไปนี้

๑. การยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบการสอน ช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้จำได้แม่นยำ เห็นจริง และเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีอรรถรสยิ่งขึ้น เช่น เมื่อจะอธิบายให้เห็นว่า คนมีความปรารถนาดี อยากช่วยทำประโยชน์ แต่หากขาดปัญญา อาจกลับทำลายประโยชน์เสียก็ได้ ก็เล่านิทานชาดก เรื่องลิงเฝ้าสวน หรือ คนขายเหล้า เป็นต้น

๒. การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมา และเข้าใจง่ายขึ้นโดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เปรียบเทียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือแม้เปรียบเทียบเรื่องที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบรูปธรรม ก็ช่วยให้ความหนักแน่นเข้า การใช้ข้ออุปมานี้น่าจะเป็นกลวิธีประกอบการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้มากที่สุดมากกว่ากลวิธีอื่นใด

๓. การใช้อุปกรณการสอน ย่อมไม่มีอุปกรณการสอนต่างๆ ที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อการสอนโดยเฉพาะเหมือนสมัยปัจจุบัน เพราะยังไม่มีการจัดการศึกษาเป็นระบบขึ้นมาอย่างกว้างขวางหากจะใช้อุปกรณบ้าง ก็คงต้องอาศัยวัตถุสิ่งของที่มีอยู่ในธรรมชาติ หรือเครื่องใช้ต่างๆ ที่ผู้คนใช้กันอยู่ อีกประการหนึ่ง คำสอนของพระพุทธเจ้าที่มีบันทึกไว้ก็เป็นคำสอนที่ตรัสแก่ผู้ใหญ่และเป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรม ทั้งสอนเคลื่อนที่ไปในดินแดนแคว้นต่างแคว้นต่างๆ อย่างอิสระชนิดที่ผู้สอนไม่มีทรัพย์สินสมบัติติดตัว ด้วยเหตุนี้ ความจำเป็นที่จะใช้อุปกรณจึงมีน้อยและโอกาสที่จะอาศัยอุปกรณก็เป็นไปได้ยาก การใช้ข้ออุปมาต่างๆ ก็จะสะดวกกว่า และให้ความเข้าใจชัดเจนอยู่แล้วแม้เมื่อใช้ของจริงเป็นอุปกรณก็มักใช้ในแง่อุปมาอีกนั่นเอง

๔. การทำเป็นตัวอย่างวิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือการทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู

แต่ที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำนั้นเป็นไปในรูปทรงเป็นผู้นำที่ดี การสอนโดยทำเป็นตัวอย่าง ก็คือพระจริยาวัตรอันดีงามที่เป็นอยู่โดยปกตินั่นเอง

๕. การเล่นเกม เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่ การเล่นเกมและเล่นคำ เป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมปฏิภาณข้อนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าที่มีความรอบรู้ไปทุกด้าน

๖. อุบายเลือกคนการปฏิบัติรายบุคคล เป็นอุบายสำคัญในการเผยแผ่พระศาสนา ในการประกาศธรรมของพระพุทธเจ้าเริ่มแต่ระยะแรกประดิษฐานพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงดำเนินพุทธกิจด้วยพระพุทโธบายอย่างที่ว่าเรียกว่าเป็นการวางแผนที่ได้ผลยิ่ง ทรงพิจารณาว่าเมื่อจะเข้าไปประกาศพระศาสนาในถิ่นใดถิ่นหนึ่งควรไปโปรดใครก่อน

๗. การรู้จักจังหวะและโอกาส ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวะและโอกาสให้เป็นประโยชน์ เมื่อยังไม่ถึงจังหวะไม่เป็นโอกาส เช่น ผู้เรียนยังไม่พร้อม ยังไม่เกิดปริปากะแห่งญาณหรืออินทรีย์ ก็ต้องมีความอดทนไม่ชิงหักหาญหรือตั้งต้นทำแต่ก็ต้องตื่นตัวอยู่เสมอเมื่อถึงจังหวะหรือเป็นโอกาส

๘. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอนๆ อย่างไม่มีอัตรา ตัดต้นหามาจะ ทิฏฐิ เสียให้เหลือน้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ สุดแต่จะใช้กลวิธีใดให้การสอนได้ผลดีที่สุด ก็จะทำในทางนั้น ไม่กลัวว่าจะเสียเกียรติ ไม่กลัวจะถูกดูถูกลงว่าแพ้ บางคราวเมื่อสมควรยอมก็ต้องยอมให้ผู้เรียนรู้สึกตัวว่าเขาเก่ง บางคราวสมควรข่มก็ข่ม บางคราว

๙. การลงโทษ และการให้รางวัลมีคำสรรเสริญพระพุทธคุณที่ยกมาแสดงข้างต้น แล้วว่า “พระผู้มีพระภาคทรงฝึกอบรมชุมชนได้เพียงเท่านี้ โดยไม่ต้องใช้อำนาจ” ซึ่งแสดงว่าการใช้อำนาจลงโทษไม่ใช่วิธีการฝึกคนของพระพุทธเจ้าแม้ในการแสดงธรรมตามปกติพระองค์ก็ทรงแสดงไปตามเนื้อหาพระธรรม ไม่กระทบกระแทกใคร

๑๐. กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้งต่างคราวย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมอาศัยปฏิภาณ คือความสามารถในการประยุกต์หลักวิธีการและกลวิธีต่างๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะครั้ง เฉพาะคราวไป อย่างไรก็ดี การได้เห็นตัวอย่างการแก้ปัญหาเช่นนี้ อาจช่วยให้เกิดความเข้าใจในแนวทางที่จะนำไปใช้ปฏิบัติได้บ้าง

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตามพุทธวิธีนั้น บทบาทของครูสำคัญมากบทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำวิธีการ ถ้าผู้เรียนสามารถทำเองได้ก็ให้ทำเอง

บทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำ ครูที่ดีต้องมีทั้งวิชา และจรรยา (วิชาจรรยาสมปนฺโน) วิชา คือ ความรู้ดี จรรยา คือ ประพฤติดี บทบาทสำคัญของครูมีสามคำคือ แนะนำให้ทำ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การลงมือปฏิบัติจริง

๒.๕ ประวัติโรงเรียนวัดบางนาคนอก

สภาพทั่วไปโรงเรียนวัดบางนาคนอก ตั้งอยู่เลขที่ ๑๖/๑ ถนนสรรพาวุธ แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ ๑๐๒๖๐ ^{๔๕}

Website <http://www.bmasmartschool.com/watbangnanok>

โรงเรียนวัดบางนาคนอก แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพมหานครมีเนื้อที่ ๑ ไร่ ๓ งาน ๗๐ ตารางวาอาคารหลังแรกเป็นเรือนไม้ทรงปั้นหยา โดยเจ้าอาวาสวัดบางนาคนอก (หลวงปู่แห) ร่วมกับชาวบ้านช่วยกันสร้างมอบให้ทางราชการและเปิดทำการสอนครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๖๑ ต่อมาอาคารหลังนี้ผู้พำนักจึงยุบและเลิกใช้ได้ก่อสร้างอาคารหลังใหม่ขึ้นเป็นโรงเรียนประชาบาล เปิดทำการสอนเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ โดยมี นายสนิท บุญยบรรณานนท์ เป็นครูใหญ่คนแรก พระภิกษุบุญปลอด รอดสน ครูประจำชั้น

ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ โรงเรียนได้โอนไปขึ้นกับกองการศึกษาเทศบาลกรุงเทพและแยกตัวออกมาจากวัดบางนาคนอกมาสร้างอาคารหลังใหม่เป็นอาคารไม้ ๒ ชั้น ๖ ห้องเรียน

ปี พ.ศ. ๒๕๑๑ งบประมาณก่อสร้างอาคารเรียนหลังที่ ๒ ครึ่งตึกครึ่งไม้ ๓ ชั้น ๑๒ ห้องเรียน

ปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ใช้งบประมาณก่อสร้างอาคารเรียนหลังที่ ๓ ตึก ๓ ชั้น ๖ ห้องเรียนใต้ถุนโล่ง

ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ใช้งบประมาณรื้ออาคารหลังที่ ๑ สร้างอาคารตึก ๔ ชั้น ๒๐ ห้อง ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ใช้งบประมาณรื้ออาคารเรียนหลังที่ ๒ สร้างอาคารใหม่ เป็นตึก ๕ ชั้น ๑๑ ห้องเรียน

ดำเนินการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ประสบผลสำเร็จตอบสนองจุดประสงค์การเรียนรู้ และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การวัดและการประเมินการเรียน คำอธิบายในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ ซึ่งระบุเนื้อหาที่ต้องให้นักเรียนได้เรียน ตามลำดับขั้นตอนกระบวนการที่ต้องให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ และจุดประสงค์การ

^{๔๕} โรงเรียนวัดบางนาคนอก ตั้งอยู่เลขที่ ๑๖/๑ ถนนสรรพาวุธ แขวง บางนา โรงเรียนวัดบางนาคนอก แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

เรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดการเรียนรู้สอดคล้องสัมพันธ์กันกับองค์ประกอบแต่ละส่วนของหลักสูตร ความคิดรวบยอดที่จัดให้นักเรียนแต่ละระดับชั้นได้เรียนรู้ก่อนหลัง โดยพิจารณาขอบข่ายเนื้อหา และกิจกรรมที่กำหนดไว้ในคำอธิบายรายวิชากำหนดผลที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียน เมื่อได้เรียนรู้ความคิดรวบยอดแต่ละเรื่องแล้วกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนตามลำดับขั้นตอนที่กำหนดไว้ในคำอธิบายรายวิชา หรืออาจพิจารณาจากกิจกรรมที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระกำหนดเวลาเรียนให้เหมาะสมกับขอบข่ายเนื้อหาสาระหรือความคิดรวบยอดจุดประสงค์การเรียนรู้และกิจกรรมที่กำหนดไว้รวบรวมรายละเอียดตามกิจกรรมการสอนหรือแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้เป็นแนวทางในการเตรียมแผนการสอนต่อไปการเตรียมการสอนและการปฏิบัติการสอนการเตรียมการสอนเริ่มด้วยการจัดทำแผนการสอน ซึ่งเป็นผลมาจากการวางแผน มาตรฐานเป็นแผนการสอนย่อยๆ องค์ประกอบที่สำคัญของแผนการสอน และพัฒนาระบบการจัดการความรู้ ได้จัดเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรื่องการเขียนแผนการสอน ซึ่งที่มาของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในครั้งนี้ ก็เพื่อที่จะค้นหาแนวทางการเขียนแผนการสอนที่สามารถเป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้อาจารย์ท่านอื่นๆ สามารถนำไปใช้เป็นตัวอย่างในการเขียนแผนการสอนของตนเองได้อย่างถูกต้อง โดย คุณศรีสุตา คล้ายคล่องจิตร ได้นำเสนอตัวอย่างการเขียนแผนการสอน และเสนอแนะให้ดูประกาศการพิจารณาดำเนินทางวิชาการ ปี ๒๕๕๐ ซึ่งจะมีรายละเอียดบอกว่าการเขียนแผนการสอนจะต้องประกอบด้วยอะไรบ้าง โดยที่การเขียนแผนการสอนต้องครอบคลุมหัวข้อในประกาศวิธีการเขียนวัตถุประสงค์จะต้องเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่ออุปกรณ์การสอน และการประเมินผล โดยเวลาเขียนนั้นจะต้องมีการนำเข้าสู่บทเรียนก่อน ซึ่งบางท่านอาจจะไม่ได้ให้ข้อมูลการนำเข้าสู่บทเรียน เช่นอาจเป็นสถานการณ์ การแนะนำตัว จึงค่อยเริ่มวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งจะสอดคล้องกับเนื้อหาที่กำหนด เรื่องของการซักถาม ความเป็นเหตุผลและการเชื่อมโยง ซึ่งบางครั้งมักจะเขียนแค่สั้นๆ เช่น การประเมินผล จะบอกว่า ซักถาม แต่ก็ไม่ได้บอกว่าจะซักถามเรื่องอะไร นอกจากนี้ ยังได้เสนอว่าให้เขียนแผนการสอนตามเกณฑ์การประเมินที่ใช้ประเมินอาจารย์ซึ่งมหาวิทยาลัยจะมีชื่อหัวข้อที่สอนชื่อผู้สอนชื่อหลักสูตรใช้สอนในชั้นปีไหน วัตถุประสงค์คืออะไร เนื้อหา วิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การวัดผลการเรียนรู้

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

สุพล เครือมะโนรมย์ ได้วิจัยเรื่อง การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นของพนักงานครูเทศบาลเกี่ยวกับการใช้หลักธรรม พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาได้นำหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา ไปปฏิบัติในการบริหารงานในสถานศึกษาอยู่ในเกณฑ์ที่สูงขณะที่อุเบกขานั้นถูกนำไปปฏิบัติในการบริหารงานในสถานศึกษาส่วนน้อย สำหรับการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานครูเทศบาลที่อยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกัน เกี่ยวกับการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของพนักงานครูเทศบาลที่อยู่ในโรงเรียนเทศบาลขนาดเล็กกับโรงเรียนเทศบาลขนาดกลางมีความเห็นที่ไม่แตกต่างกัน ^{๔๖}

พระสถิต มหาลาภ ได้ทำการศึกษาเรื่อง กิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนวิสุทธิพุทธ ผลการศึกษาทำให้ทราบว่า ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอนในโรงเรียนบ้านโนนม่วงซึ่งเป็นโรงเรียน วิถีพุทธนั้น พบว่า ครูและนักเรียนได้นำหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นกระบวนการของการศึกษาใน พระพุทธศาสนาอันประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา มาบูรณาการเข้ากับกระบวนการสร้างสรรค์รูปแบบต่าง ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในกิจวัตรประจำวัน ทั้งในและนอกห้องเรียน พร้อม ด้วยปัจจัยทางสังคม คือ ปรโตโมหะ หรือ กัลยาณมิตร ประกอบด้วย พ่อแม่ เพื่อน คน แวดล้อมใกล้ชิด รวมทั้งสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นผู้นำทาง กล่อมเกล้าให้เด็ก เกิดการพัฒนา ตนเองอย่างครบถ้วน กลายเป็นผู้เจริญพร้อมทั้งกาย จิต และปัญญา ^{๔๗}

^{๔๖} สุพล เครือมะโนรมย์, “การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒),

^{๔๗} พระสถิต มหาลาภ, การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิสุทธิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓),

ล่อ การุณยวณิช ได้วิจัยเรื่อง “ทำการศึกษาและเสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา”พบว่า ๑) โรงเรียนควรจัดกิจกรรมทางศาสนาภายในโรงเรียนตามโอกาส เนื่องในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา เป็นต้น ๒) ให้นักเรียนปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีระเบียบ และสอดแทรกบรรยากาศทางศาสนาในกิจวัตรประจำวัน ตามที่แต่ละโรงเรียนจะจัดให้เหมาะสม เช่น การฟังอภิปรายธรรม การทำสมาธิ หรือพานักเรียนไปวัดบ้างตามโอกาส ๓) จัดแข่งขันการตอบปัญหาที่นักเรียนต้องอ่านหนังสือ โรงเรียนกำหนดไว้จึงจะตอบได้ เช่น หนังสือนิทานชาดก ประวัติพุทธสาวก เป็นต้น ๔) ประกาศยกย่องนักเรียนที่ประพฤติดีให้ปรากฏในที่ประชุม และ ๕) ให้คะแนนความประพฤติเป็นเครื่องมือในการอบรมจริยศึกษาในโรงเรียน^{๔๔}

พระธีรชาติ ธีรวิโส ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (วิชาพระพุทธศาสนา) ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า ๑) ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า สถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต ๑ มีปัญหาการใช้หลักสูตร (วิชาพระพุทธศาสนา) ในด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาประเด็นคำถามเป็นรายข้อ พบว่า สถานศึกษามีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ๙ ข้อ และในระดับน้อย ๖ ข้อเรียงจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก ได้แก่ ครูขาดความรู้และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสาระพระพุทธศาสนาที่หลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญครูขาดความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการทำแผนและวางแผนการสอนสาระพระพุทธศาสนาครูไม่ใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนในสาระพระพุทธศาสนาตามลำดับ ส่วนข้อที่มีปัญหาน้อยที่สุด ได้แก่ เครื่องมือวัดผลที่ใช้ไม่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ ๒) ด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรพบว่า สถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต ๑ มีปัญหาการใช้หลักสูตร (วิชาพระพุทธศาสนา) ในด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาประเด็นคำถามเป็นรายข้อ พบว่า สถานศึกษามีปัญหาด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรอยู่ในระดับปานกลาง ๑๑ ข้อ และระดับน้อย ๖ ข้อ มีปัญหาเรียงจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก ได้แก่ สถานศึกษา

^{๔๔} ล่อ การุณยวณิช, จริยศึกษาและการพัฒนาประเทศ, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา : วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, ๒๕๔๙),

ขาดงบประมาณในการจัดซื้อสื่อการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนา ครูขาดสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย เช่น วีซีดี สื่อวีดิทัศน์ หรือสื่ออื่น ๆ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียนรู้อันสาระพระพุทธศาสนา เช่น ห้องจริยศึกษา ตามลำดับส่วนข้อที่มีปัญหาน้อยที่สุดได้แก่ครูมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชาพระพุทธศาสนา ^{๔๙}

พระครูธรรมศาสนโมสิต ได้ทำการศึกษาในเรื่อง ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ ของคุรุระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ด้านการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอน พบว่า ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ที่ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏ เช่นนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาต้องให้ผู้เรียน ได้รับประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติจริงตามโอกาสอันควร สร้างความเชื่อและศรัทธาให้เกิดแก่ผู้เรียน สามารถน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และการจัดการเรียนการสอนจะให้ประสบผลสำเร็จครูต้องเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนมีความสนใจและต้องการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่ครูมีปัญหาเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้สอนไม่ได้จบวิชาพระพุทธศาสนาโดยตรงทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาไม่ได้สำเร็จการศึกษาทางด้านพระพุทธศาสนาโดยตรง เป็นครูที่อยู่ในหมวดสังคมศึกษา และมาจากหมวดวิชาอื่นๆ เกือบทุกวิชา ที่มาช่วยสอนในรายวิชา ^{๕๐}

พระมหาสุฉันท์ สุ่มงค์ ได้วิจัย เรื่อง การบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑ กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหาร ครู นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนจำนวน ๕ โรงเรียน รวมทั้งสิ้น ๖๑๗ คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตร

^{๔๙} พระธีรชาติ ธีรวิโส ธรรมวงศ์. “การศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (วิชาพระพุทธศาสนา) ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต ๑”.วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาหลักสูตรและการสอน. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๘).

^{๕๐} พระครูธรรมศาสนโมสิต, ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ ของคุรุระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษาอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗),

ประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า :

๑. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา ทั้ง ๕ ด้านคือเนื้อหาสาระ วิชาพระพุทธศาสนา กระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง บริบททางกายภาพด้านสื่อการเรียนรู้ และการเรียนรู้แบบประสานร่วมมือ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบริบททางกายภาพด้านสื่อการเรียนรู้ มีส่วนร่วมมากที่สุด รองลงมา คือด้านการเรียนรู้แบบประสานร่วมมือ และต่ำที่สุด คือ ด้านกระบวนการเรียนรู้ ๒. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา จำแนกตามสถานภาพ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกตามสถานภาพพบว่า ผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก ส่วนผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับปานกลาง ๓. ข้อเสนอแนะได้จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ควรมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อให้เกิดความผูกพันซึ่งกันและกันอันจะนำมาสู่การร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชนให้ดำเนินชีวิตอย่างปกติสุขได้ในสังคม^{๕๑}

พระนิพนธ์ เทวธมฺโม ได้วิจัยเรื่อง “การประเมินผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๒” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประเมินผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของ ครูผู้สอน และศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่แตกต่างกันในเรื่องเพศ และชั้นปี กับระดับความคิดเห็นต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยได้ทำการศึกษาประชากร ๒ กลุ่ม คือ ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน ๓๐ คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ โดยได้สุ่มมาจำนวน ๖๘๗ คน ผลการวิจัยพบว่า^{๕๒} ครูผู้สอนมีความคิดเห็น ด้านวัตถุประสงค์ของ

^{๕๑} พระมหาสุฉันท์ สุมงฺคโล, “การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๑” ปรินญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓),

^{๕๒} พระนิพนธ์ เทวธมฺโม, “การประเมินผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑),

หลักสูตร อยู่ใน ระดับสูง เช่น การสอนโดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ เลือกกิจกรรมโดยใช้เกณฑ์ความสนใจของ นักเรียนมีการวางแผนและเตรียมการสอนตามวัตถุประสงค์ รวมทั้งเลือกวิธีการสอนและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และปรับวัตถุประสงค์ที่เป็นนามธรรม ให้เป็นเชิงพฤติกรรม ส่วนการประเมินผลด้านปัจจัยนำเข้านั้น พบว่าอยู่ในระดับสูง เช่น นักเรียน ชอบทำกิจกรรมมากกว่าฟังบรรยาย ครูผู้สอนมีความสนใจและมีเจตคติที่ดีต่อวิชาพระพุทธศาสนา รวมทั้งครูแนะนำให้ นักเรียนค้นคว้าเพิ่มเติม สำหรับการประเมินผลด้านกระบวนการสอนพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับสูง เช่น มีการยกย่องนักเรียนที่ตั้งใจและสนใจวิชาพระพุทธศาสนา ครู สอนตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เช่น จากง่ายไปหายาก และมีการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งก่อนการสอนมีการกล่าวนำเข้าสู่บทเรียนทุกครั้ง สำหรับการ ประเมินผลด้านผลผลิตจากการสอนนั้นพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับสูง เช่น นักเรียนมีการพัฒนาจิตเพื่อช่วยเหลือเพื่อน โรงเรียน และครอบครัว นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมีสุขภาพจิตที่ดีและควบคุมอารมณ์ได้ รวมทั้งนักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่๑ -๖ ได้ประเมินผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับสูง เช่น ครูมีการกล่าวนำเข้าสู่บทเรียน ครูเตรียมการสอนตรงตามจุดมุ่งหมาย และครูมีการบอกจุดมุ่งหมายแก่นักเรียนรวมทั้งครูสอนเน้นทฤษฎีมากกว่าปฏิบัติ การประเมินผลด้านปัจจัยนำเข้าพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับสูง เช่น ครูมีความสนใจและตั้งใจสอน นักเรียนชอบทำกิจกรรม มากกว่าฟังบรรยาย และครูมีการถามนักเรียนขณะที่สอนอยู่เสมอ การประเมินผลด้าน กระบวนการสอนพบว่า อยู่ในระดับสูง เช่น นักเรียนแสดงความเคารพครูผู้สอนเป็นอย่างดี ครูที่ สอนวิชาพระพุทธศาสนา มีความกระตือรือร้นที่จะสอน และมีการสอนตามลำดับขั้นตอน เช่น จากง่ายไปหายาก การประเมินผลด้านผลผลิตพบว่า อยู่ในระดับสูง เช่น นักเรียนตั้งใจตอบแทนพระคุณของพ่อ - แม่ ครู และโรงเรียน นักเรียนสามารถนำหลักธรรมไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ เป็นต้น ผลการทดสอบสมมติฐาน ระหว่างเพศ กับความคิดเห็นพบว่า มีความแตกต่างกัน เช่น กิจกรรมต่างๆ ที่ครูเตรียมมาสอนเรียนกันอย่างมีความสุข ครูมีการใช้สื่อการสอนที่น่าสนใจ ครูที่สอนมีเทคนิค ลีลาการสอนที่เร้าใจ และนักเรียนช่วยครูผลิตสื่อการสอน รวมทั้งครูมีการทดสอบก่อนสอน และนักเรียนยินดีช่วยงานทางพระพุทธศาสนาผลการ เปรียบเทียบความแตกต่างระดับชั้นกับการประเมินผลการสอนพบว่า มีความแตกต่างกัน ได้แก่ ครูมีการกล่าวนำเข้าสู่บทเรียนสื่อต่างๆ ที่เตรียมมาสอน

มีความทันสมัย ครูมีการถามนักเรียน ขณะที่สอนอยู่เสมอรวมทั้งครูที่สอนมีบุคลิกที่น่าเลื่อมใส ครูผู้สอนใจดีทุกคน นักเรียนสามารถนำความรู้ไปสอบปลายภาคได้ ส่วนข้ออื่นๆ ไม่มีความแตกต่างกัน

ทรงศักดิ์ บุญปก ได้ทำการวิจัยเรื่องระบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม การศึกษาครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของครูตามระบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ๔ ด้าน ได้แก่ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า ๑. โดยรวมครูที่มีปฏิบัติตามระบบการสอนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ๒ ด้าน คือ ด้านเนื้อหาสาระและด้านกิจกรรมการเรียนการสอน นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง โดยรวมครูที่มีประสบการณ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนา ๔ ปีขึ้นไป ปฏิบัติตามระบบการสอนมากกว่าครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่าอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อเทียบเป็นรายด้าน พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การสอน ๔ ปีขึ้นไป ปฏิบัติตามระบบการสอนมากกว่าครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่าอยู่ ๒ ด้าน คือ ด้านเนื้อหาสาระ ด้านการวัดและการประเมินผล เมื่อเปรียบเทียบครูที่สอนในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน พบว่า ครูที่สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับการปฏิบัติมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๕ นอกนั้นไม่แตกต่างกัน^{๕๓}

พระมหาสมศักดิ์วิยาสิงห์ ได้ทำการวิจัยเรื่องวิเคราะห์หลักสูตรพระพุทธศาสนาภายใต้นโยบายปฏิรูปการศึกษาผลการวิจัยพบว่า ๑) ด้านความสมดุลเหมาะสมกับผู้เรียน มีการจัดเนื้อหาการเรียนรู้ง่ายไปหายากหรือจากรูปธรรมไปสู่นามธรรม สามารถพัฒนาร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และปัญญาตามวุฒิภาวะและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงวัย ด้วยการจัดเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงช่วงชั้น ๒) ด้านพัฒนาผู้เรียนเต็มศักยภาพ หลักสูตรมีสาระการเรียนรู้ที่ฝึกฝนพัฒนาศักยภาพได้ครบทุกด้าน ทั้งด้านพฤติกรรมทางกาย และวาจา ฝึกหัดจิตใจให้เป็นสมาธิ และพัฒนาความรู้ คือ ปัญญาด้วยการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ตามไตรสิกขา ๓) ด้านความเชื่อมโยงกับ

^{๕๓} ทรงศักดิ์ บุญปก, ระบบการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานสามัญศึกษา, วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑),

สถานการณ์จริงและสิ่งแวดล้อมรอบตัว มีการกำหนดกรอบใหญ่ของการเรียนรู้ในเรื่องการอยู่ร่วมกันกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัตถุด้วยการนำข้อมูลที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมรอบตัวมาเป็นกรณีตัวอย่างในการเรียนรู้ และหลักสูตรเปิดโอกาสให้สถานศึกษานำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาจัดการเรียนรู้ ๔) ด้านหลักสูตรบูรณาการ มีการจัดสาระการเรียนรู้ที่สามารถบูรณาการได้ในวิชาเดียวกันและบูรณาการเข้ากับทุกวิชา ด้วยการจัดเนื้อหาที่มีความเชื่อมโยงตลอดเนื้อหาตลอดชั้นเรียน บูรณาการข้ามวิชา ด้วยการเรียนเรื่องการบริหารจัดการ เจริญปัญญาและบูรณาการจริยธรรมเข้าในระบบจริยธรรมด้วยกัน เพราะครูทุกคนถือว่าเป็นผู้สอนจริยธรรม^{๔๔}

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้วิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา พบว่าความคิดเห็นโครงสร้างของหลักสูตรชี้มุ่งไปที่เนื้อหาสาระส่วนใหญ่มีความยากง่ายปานกลาง ด้านการบริหารโรงเรียนไม่มีผลทำให้นักเรียนไม่ชอบ ไม่สนใจ ไม่อยากเรียน ด้านผู้สอน มีส่วนทำให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เบื่อหน่ายในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เนื่องจากผู้สอนขาดสิ่งเร้า สิ่งจูงใจในทางบวกแก่นักเรียน อันได้แก่บุคลิกภาพ และเทคนิคการสอน^{๔๕}

นพจร อุ้นแก้ว ได้วิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาอำเภอ บ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่นผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของครูพบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และด้านการใช้หลักสูตรด้านการใช้สื่อการสอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางส่วนปัญหาการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของครู พบว่า เป็นปัญหาในระดับปานกลางทุกด้าน คือ ด้านการใช้หลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ๒) ผลการเปรียบเทียบสภาพการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของครูผู้สอนในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน พบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้าน คือ ด้านการใช้หลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้าน

^{๔๔} พระมหาสมศักดิ์ วิทยาสิงห์, “วิเคราะห์หลักสูตรพระพุทธศาสนาภายใต้นโยบายปฏิรูปการศึกษา”, สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขานโยบายและการวางแผนสังคม, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๖),

^{๔๕} กรมวิชาการ, ผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์กลางดพรว, ๒๕๓๗), หน้า ๑๒.

การใช้สื่อการสอน ด้านการวัดและประเมินผล สำหรับผลการเปรียบเทียบปัญหาการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของครูผู้สอนในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ทุกด้านคือ ด้านการใช้หลักสูตรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ๓) สภาพการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของนักเรียนพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ส่วนปัญหาการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของนักเรียนพบว่า เป็นปัญหามานกลางทุกด้าน ๔) ผลการเปรียบเทียบสภาพการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ทุกด้าน สำหรับผลการเปรียบเทียบปัญหาการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน พบว่า มีปัญหาด้านการใช้สื่อการสอนเพียงด้านเดียวที่แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๕๖}

ฉวีวรรณ ยะสุรินทร์ ได้วิจัยเรื่อง พระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โดยมีวัตถุประสงค์พัฒนาหน่วยการเรียนรู้พระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนพระพุทธศาสนาเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนและความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียนโดยใช้หน่วยการเรียนรู้พระพุทธศาสนากับนักเรียนที่เรียนโดยแผนการสอนปกติ ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนของกลุ่มทดลองที่สอนสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่สอนโดยแผนการสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑ นอกจากนี้ยังพบว่าความคิดเห็นของนักเรียนในกลุ่มทดลองตามหน่วยการสอนนักเรียนชอบที่จะเรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเป็นการเรียนที่มีกิจกรรมการเรียนการสอนนักเรียนชอบที่จะเรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเพราะเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่มีกิจกรรมและสื่อการเรียนการสอนหลากหลาย ส่วนความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียนโดยใช้แผนการสอนปกตินักเรียนส่วนมากไม่พอใจที่จะเรียนเพราะคิดว่าเนื้อหาไม่มีประโยชน์กิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อการเรียนการสอนไม่น่าสนใจ^{๕๗}

^{๕๖} นกจร อุณแก้ว. “สภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษา โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษาอำเภอ บ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์. สาขาวิชาสังคมศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๒),

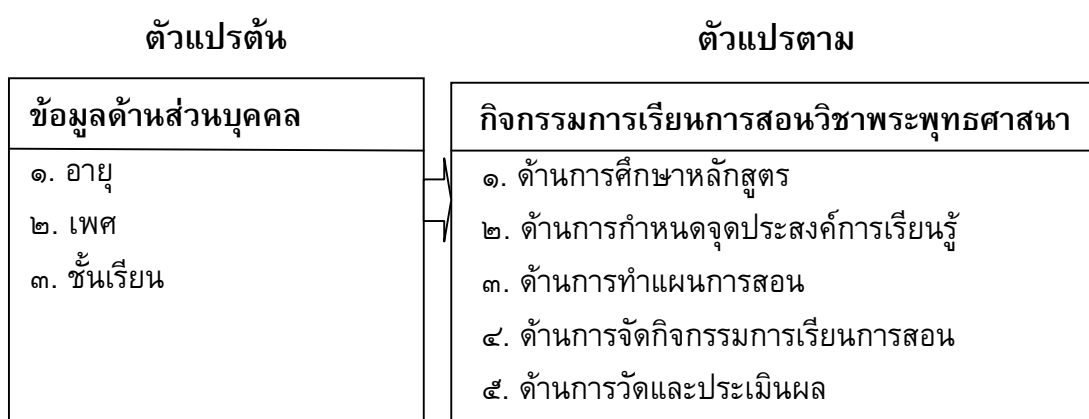
สำราญ รัตนทิพยาภรณ์ ได้วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นและความคิดรวบยอดและเจตคติต่อพระพุทธศาสนาและความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๒ สังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องความคิดรวบยอดและเจตคติพระพุทธศาสนาและความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนพระพุทธศาสนาของผู้บริหารและครูผู้สอน ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารและครูผู้สอนมีเจตคติและความคิดเห็นในระดับที่ดีมาก ในเรื่องหลักธรรมคำสอนและความเชื่อเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอน ความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา การเผยแพร่และการเป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้อื่นยึดถือปฏิบัติ ความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาที่มีความคิดเห็นด้วยอย่างยิ่ง เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่ความสอดคล้องกับหลักสูตรและสังคมเหมาะสมกับสภาพของสังคมปัจจุบัน ความรู้พื้นฐานของนักเรียนและความยากง่ายของเนื้อหาปัญหาอุปสรรค คือ เนื้อหาบางเรื่องยากเกินไปสำหรับเด็กเอกสารค้นคว้ามีน้อยด้านจุดมุ่งหมายมีความคิดเห็นเหมาะสมในการสอนที่ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและมีจุดมุ่งหมายเหมาะสมกับบุคลิกภาพของนักเรียน ด้านสื่อการเรียนการสอนของครูผู้มีความคิดเห็นอย่างยิ่งในการนำวัสดุมาจากท้องถิ่นมาใช้ ปัญหาด้านสื่อการสอนคือ มีสื่อการสอนน้อยมาก สื่อไม่สร้างความสนใจ ขาดสื่อที่เหมาะสม ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนเห็นด้วยอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมนักเรียนนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมปัญหาด้านกิจกรรม การเรียนการสอน ในปัจจุบันพบว่า บางกิจกรรมน่าเบื่อหน่ายนักเรียนไม่ค่อยให้ความสนใจมากนักในการเข้าร่วมกิจกรรม การสอนจัดไม่ต่อเนื่อง และส่วนใหญ่สอนวิธีแบบบรรยาย ด้านการวัดผลประเมินผลมีความคิดเห็นด้วย ในการประเมินผลเป็นระยะโดยสังเกตพฤติกรรมให้ครอบคลุมเนื้อหาวิชา รวมทั้งให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในติดตามพฤติกรรมนักเรียนที่บ้าน ปัญหาพฤติกรรม การวัดประเมินผลทางด้านความรู้สึกรู้สึกได้ยาก ไม่สามารถวัดได้ด้วยแบบทดสอบ การสังเกตนักเรียนต้องใช้เวลาและวัดได้ไม่ครอบคลุมเนื้อหา ด้านบรรยากาศและเสริมสร้างศรัทธา และวิทยาการไม่เข้าใจในพระพุทธศาสนา^{๕๘}

^{๕๘} ณวีวรรณ ยะสุรินทร์, “การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้การสอนเรื่อง พระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔”, ปรินญาณิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐), หน้า ๖๗.

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนานั้น จะต้องได้บุคลากรที่มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดีมาเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชานี้ เพราะจะทำให้เข้าใจถึงการนำเสนอเนื้อหาได้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ นอกจากนี้ผู้บริหาร และครูผู้สอนทุกคนจะต้องให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดีในการจัดกิจกรรม เพราะกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาก็นับว่าเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมไปด้วย ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งทุกภาคส่วนจะต้องให้ความร่วมมือกันจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนวัดบางนาออก เขตบางนา กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปร ดังแผนภูมิที่ ๒.๓

แผนภูมิที่ ๒.๓ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

^{๔๔} ส้าราญ รัตนทิพยาภรณ์, “ความคิดรวบยอดและเจตคติต่อพระพุทธศาสนาและความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนพระพุทธศาสนาของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๒ สังกัดสำนักงานประถมศึกษา อำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๗), หน้า ๙๓.